

วารสาร วิชาการ

ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มีนาคม 2555

ISSN 1513-0096

บทบรรณาธิการ

เหตุการณ์ความไม่สงบตามแนวชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ยังคงมีให้เห็นอยู่เป็นระยะๆ ล่าสุด เกิดเหตุวางระเบิดใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และลามไปถึงอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ถึงแม้จะมีเหตุการณ์ที่น่าหวาดหวั่น ดังกล่าว แต่ก็ยังมีข้าราชการทั้งแพทย์ ทหาร ตำรวจ โดยเฉพาะครูและบุคลากรทางการศึกษาของเรา ที่ยังคงยืนหยัดปฏิบัติหน้าที่ด้วยความกล้าหาญ พุ่มเท และเสียสละอย่างไม่ย่อท้อ พวกเราทุกคนขอยกย่อง ชื่นชม และเป็นกำลังใจให้กับ ท่านทั้งหลาย ที่ยึดมั่นในอุดมการณ์อันสูงส่งในอันที่จะพัฒนาให้เด็กๆ เหล่านั้นได้ รับโอกาสทางการศึกษาเท่าเทียมกับเด็กในภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศไทย ทั้งที่อยู่ในพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันทั้งด้านสังคม ภาษาและวัฒนธรรม สภาพปัญหาต่างๆ รวมถึงความมั่นคงของประเทศ การปฏิบัติงานอยู่บนความเสี่ยง แต่ท่านก็ยังพุ่มเท มุ่งมั่น และเสียสละเพื่ออบรมสั่งสอนนักเรียนตลอดมา ความมานะอดุสาหะทำให้ ท่านมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ และในวารสารวิชาการฉบับนี้ เรายินดีที่จะเสนอบทความของ “ยอดครูผู้มีอุดมการณ์” จาก 4 ภูมิภาค เพื่อให้ผู้อ่านได้รับรู้และชื่นชมไปด้วยกัน

นอกจากบทความดังกล่าวข้างต้น ยังมีผลงานที่น่าสนใจด้านอื่นๆ อีก เช่น การสอนอ่านอย่างเป็นกระบวนการ มิติใหม่ในการสอนเพศศึกษา การจัดมุมเสรีในห้องเรียนอนุบาล การส่งเสริมการเขียนคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์ ฯลฯ หากผู้อ่านท่านใดมีนวัตกรรมการเรียนการสอนหรือผลงานทางการศึกษาที่ต้องการเผยแพร่ สามารถส่งไปที่ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา เรายินดีรับพิจารณาลงพิมพ์ตามความเหมาะสมต่อไป

การสอนอ่านอย่างเป็นกระบวนการ	2
ชุมชนการเรียนรู้สำหรับผู้ปกครองของบุคคลออทิสติก	10
การจัดมุมเสรีในห้องเรียนอนุบาล	16
ยอดครูผู้มีอุดมการณ์	30
การเรียนการสอนที่เน้นการบริการสังคม	36
มิติใหม่ในการสอนเพศศึกษา	50
การหาผลบวกของอนุกรม	64
การส่งเสริมการเขียนคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์	74
การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนา ศักยภาพของนักเรียนไทยชนเผ่าในโครงการพัฒนา การเรียนการสอนภาษาไทยโดยนำภาษาท้องถิ่น ร่วมจัดการเรียนรู้	84

การสอบอ่าน

อย่างเป็นกระบวนการ

โดย...เฉลิมลาภ ทองอาจ
อาจารย์กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม

ประเด็นวิกฤติทางการศึกษา
ของชาติที่ได้นำมากำหนดเป็นเป้าหมาย
ของการพัฒนาเยาวชนในระดับการศึกษา
ขั้นพื้นฐานประเด็นหนึ่งก็คือ...

การพัฒนาความสามารถในการสื่อสาร โดยเฉพาะความสามารถในการอ่าน
(reading abilities) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
(สพฐ.) หน่วยงานและองค์กรเอกชนต่างๆ ล้วนเห็น
ความสำคัญของการอ่าน

จึงได้สนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านขึ้นจำนวนมาก
ตัวอย่างเช่น มีโครงการปรับปรุงการให้บริการของห้องสมุดโรงเรียนและ
ห้องสมุดสาธารณะให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามการพัฒนาความ
สามารถในการอ่าน คงจะไม่ใช่เรื่องของการจัดสิ่งแวดล้อมในสังคมให้เอื้อต่อ
การอ่านเท่านั้น เพราะธรรมชาติของการอ่านนั้นเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้อง
กับการสร้างความหมาย (meaning making) ซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการ
ประมวลผลข้อมูลของบุคคล ดังนั้น การพัฒนาความสามารถในการอ่าน
จึงต้องเน้นที่การพัฒนากระบวนการอ่าน (reading process) อันเป็น
กระบวนการภายใน ซึ่งต้องอาศัยการสอนอ่านที่เป็นกระบวนการ (process
of reading instruction) ของผู้สอนควบคู่กันไปด้วย

ยุทธศาสตร์ การสอนอ่านอย่างเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอน ไม่ซับซ้อนและสามารถนำไปปฏิบัติได้ง่ายยุทธศาสตร์หนึ่ง คือ ยุทธศาสตร์

“PAR” ซึ่งตัวอักษรแต่ละตัวย่อมาจากกระบวนการเรียนการสอน การอ่านในแต่ละขั้นตอน ประกอบด้วย

P คือ **preparation** หรือขั้นเตรียมการ

A คือ **assistance** หรือขั้นให้ความช่วยเหลือ และ

R คือ **reflection** หรือขั้นสะท้อนความคิด

ยุทธศาสตร์การสอนอ่านนี้เป็นยุทธศาสตร์ที่มุ่งพัฒนาความสามารถ ในการอ่านเพื่อความเข้าใจ หรือมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างความหมายจากสิ่ง ที่อ่านด้วยกระบวนการตีความและวิเคราะห์ ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีแนวทาง ปฏิบัติสรุปได้ดังนี้ (Richardson, Morgan และ Fleener, 2009: 16-17)

1. ขั้นเตรียมการ (P : preparation) การเตรียมการคือ

การเตรียมโครงสร้างปัญญาของผู้เรียนให้อยู่ในสภาพที่พร้อมรับข้อมูลใหม่จากการอ่าน ซึ่งทำได้ด้วยการศึกษาความรู้และประสบการณ์เดิม (background knowledge) ของผู้เรียนเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านว่ามีมากน้อยเพียงใด และหากยังไม่มีความรู้ในเรื่องที่จะอ่านเลย จำเป็นจะต้องมีความรู้หรือการให้ข้อมูลอื่นๆ เพิ่มเติมก่อนหรือไม่ เป็นต้น กิจกรรมในขั้นเตรียมการซึ่งเกิดขึ้นก่อนการอ่าน ก็คือ การศึกษาพื้นความรู้เดิมของผู้เรียนด้วยการสนทนากับพวกเขา และการพยายามเชื่อมโยงหรือปูพื้นฐานความรู้ที่จำเป็นสำหรับการอ่าน ตัวอย่างเช่น หากครูจะให้นักเรียนอ่านบทวิจารณ์วรรณกรรมเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็จำเป็นที่จะต้องให้ผู้เรียนทราบเนื้อหาอันเป็นภาพรวมของวรรณกรรมนั้นก่อน โดยอาจใช้การบรรยาย การให้ผู้เรียนอาสาสมัครออกมาอ่านเรื่องย่อ การใช้คำถามนำการสนทนาเกี่ยวกับเรื่องย่อ เป็นต้น กิจกรรมการเตรียมการดังกล่าว มีพื้นฐานมาจากแนวคิดการใช้โครงสร้างนำ (advance organizer) ของ Ausubel (1963) ที่เสนอไว้สรุปได้ว่า การเรียนรู้อย่างมีความหมายจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงข้อมูลใหม่ (new material) กับโครงสร้างปัญญาหรือความรู้ที่ผู้เรียนมีอยู่เดิม (existing cognitive structure) ได้สำเร็จ

2. ขั้นให้ความช่วยเหลือ (A : assistance) ขั้นตอนนี้

เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะมีเป้าหมายเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจใน ตัวบท (text) ที่อ่าน ดังนั้นคุณภาพของการอ่านจะเกิดขึ้นหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับ การจัดกิจกรรมในขั้นตอนนี้ เป้าหมายสำคัญของขั้นตอนการให้ความช่วยเหลือใน การอ่าน ก็คือ การแก้ไขปัญหาการอ่านต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการอ่านของผู้เรียน ปัญหาดังกล่าว ได้แก่ ปัญหาเรื่องความเข้าใจความหมาย (semantic comprehension) ของคำศัพท์ ประโยค หรือข้อความ ดังจะเห็นได้จากการที่ผู้สอนมักจะพบปัญหาว่า ผู้เรียนไม่ทราบความหมายของคำศัพท์หรือข้อความ จึงส่งผลให้ไม่สามารถที่จะ แปลความหรือตีความตัวบทได้ถูกต้อง กิจกรรมการให้ความช่วยเหลือขณะอ่าน เช่น การใช้เทคนิคการคิดออกเสียง (think aloud) ของครู การใช้คำถามเพื่อ ให้เกิดการสนทนา การอภิปรายแลกเปลี่ยนมุมมองความคิดระหว่างผู้เรียนด้วยกัน เพื่อขยายประเด็นเกี่ยวกับคำศัพท์หรือข้อความที่ไม่คุ้นเคยขณะที่อ่าน การให้ผู้เรียน เขียนหรือพูด เพื่อทำนายเหตุการณ์ สรุปย่อ หรือสร้างความเข้าใจตัวบทด้วยการวาด เป็นแผนผัง แผนภาพ หรือรูปภาพ เพื่อแสดงการวิเคราะห์หรือสรุปเนื้อหา เป็นต้น กล่าวให้เข้าใจชัดเจนขึ้นคือ ครูต้องจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนตอบสนอง (react/ response) กับตัวบทให้มากที่สุด

3. ขั้นสะท้อนความคิด (R : reflection) การให้ผู้เรียน

สะท้อนความคิดหลังการอ่าน ต่างจากการทบทวนเนื้อหาของเรื่องที่อ่าน เพราะมีจุดประสงค์ที่จะทำให้ผู้เรียนเชื่อมโยงและผนวกความคิดหรือข้อมูลที่ได้จากการอ่านกับชีวิตของผู้เรียน กิจกรรมของการสะท้อนความคิดจึงไม่ใช่การให้ผู้เรียนเพียงแต่ตอบคำถามท้ายบทว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร เท่านั้น แต่เป็นการให้ผู้เรียนสะท้อนความคิดและมุมมองที่เกิดจากการคิดไตร่ตรอง (reflective thinking) เกี่ยวกับประเด็นคำถามต่อไปนี้ เช่น

- 1) ข้อคิดหรือสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการอ่านครั้งนี้คืออะไร
- 2) สิ่งที่อ่านมีประเด็นใดที่สอดคล้อง/ไม่สอดคล้องกับตนเอง หรือเห็นด้วย/ไม่เห็นด้วย อย่างไร
- 3) สิ่งที่อ่านนั้นมีคุณค่าพอที่จะทำให้ต้องอ่านทบทวนซ้ำหรือบอกเล่าให้ผู้อื่นทราบถึงคุณค่าหรือไม่อย่างไร
- 4) สิ่งที่อ่านให้ประเด็นความคิดที่เกิดประโยชน์หรือโทษในการนำไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างไรบ้าง

การตอบคำถามข้างต้นสามารถดำเนินการในรูปของกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ เช่น การเขียน การวาด การแต่ง การขับร้อง การเล่า การอภิปราย การสนทนา ภายในกลุ่ม การจัดแสดงบทบาทสมมติ หรือ การแสดงละคร เป็นต้น ทั้งนี้ ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกกิจกรรมการสะท้อนความคิดจากการอ่านโดยอิสระ เพื่อให้สามารถสะท้อนความคิดจากการอ่านได้อย่างเต็มที่ ผลจากการสะท้อนความคิดก็คือการ **“ตกผลึกแห่งปัญญา”** หรือความเข้าใจที่คงทนและฝังแน่น อยู่ในโครงสร้างความรู้ของผู้เรียน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการสอนอ่านอย่างเป็นกระบวนการ เกิดจากการวิเคราะห์กระบวนการอ่านของผู้เรียน ออกเป็นขั้นตอนที่เป็นลำดับชัดเจนและดำเนินการใช้ทฤษฎี การเรียนรู้กลุ่มพุทธิปัญญานิยมมาประยุกต์ เพื่อปรับ โครงสร้างทางปัญญาของผู้เรียนให้สอดคล้องกับข้อมูล จากการอ่านในทุกๆ ขั้นตอน ทั้งนี้ ในการออกแบบ การสอนการอ่าน ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงคำถามต่อไปนี้ อยู่เสมอว่า **ก่อนอ่าน** นักเรียนมีความรู้เดิมอย่างไร และจะจัดกิจกรรมอย่างไรเพื่อปูพื้นฐานสำหรับการอ่าน **ขณะอ่าน** ผู้เรียนประสบปัญหาอะไร และจะช่วยให้ พวกเขาจัดการข้อมูลขณะที่ย่านในลักษณะใดได้บ้าง และ**หลังอ่าน** จะใช้กิจกรรมใดเพื่อขยายความคิดหรือ ให้ผู้เรียนสะท้อนมุมมองของตนเองที่มีต่อการอ่าน ครั้งนั้นๆ หากครูสามารถดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน การอ่านได้ครบถ้วนและเป็นไปตามกระบวนการดังที่ กล่าวมา ก็ย่อมมั่นใจได้ว่าเป็นการสอนอ่านที่มีประสิทธิภาพ และผู้เรียนจะเกิดความเข้าใจเนื้อหาที่อ่านได้อย่างลุ่มลึกขึ้น

รายการอ้างอิง

Ausubel, D. 1963. *The Psychology of Meaningful Verbal Learning*. New York : Grune & Stratton.

Richardson, J. S., Morgan, R. F. and Fleener, C. 2009. *Reading to learn in the content areas*. (7th ed.) . Belmont, CA : Wadsworth Centage Learning.

ชุมชนการเรียนรู้

สำหรับผู้ปกครอง

ของ

บุคคลออทิสติก

โดย...ดร.สมพร หวานเสร็จ

ผู้อำนวยการโรงเรียนนิบุลประชาสรรค์

“ถ้าเราเชื่อว่า ในโลกนี้ไม่มีอะไรที่สมบูรณ์แบบที่สุด
ก็ขอให้เชื่อมั่นเถอะว่าท่ามกลางความอ่อนด้อย
ที่ไม่สมบูรณ์แบบเพียบพร้อม เราทุกคนก็ล้วนมี
อัจฉริยภาพในตนเองได้เช่นกัน”

บุคคลออทิสติกเป็นผู้ที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษาที่มีความบกพร่อง
ในด้านการสื่อสาร ขาดทักษะในการสร้างสัมพันธภาพกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวในสังคม
มีพฤติกรรมที่ดูแปลกจากคนทั่วไป หมกมุ่นอยู่กับตนเองหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างไม่มี
ความหมาย คนทั่วไปสามารถคัดกรองความบกพร่องนี้ได้ง่ายๆ จากข้อความที่ว่า “ไม่สบตา
ไม่พาที ไม่ชี้นิ้ว” แต่บุคคลกลุ่มนี้กลับมีความเป็นอัจฉริยภาพในตนเอง เช่น บางคน
สามารถจดจำปฏิทินร้อยปี จดจำรายชื่อในสมุดหน้าเหลืองได้ทั้งหมด ท่องพระคัมภีร์
ไบเบิลได้ตั้งแต่ยังเด็ก เมื่อนำความบกพร่องและอัจฉริยภาพมาพิจารณาร่วมกันแล้ว
อาจทำให้เกิดความสับสนและยุ่งยากแก่คนรอบข้างทั้งในครอบครัวและสังคม แต่ถ้า
ลองมองกลับกันจะพบว่าเป็นสิ่งท้าทายในการค้นหาอัจฉริยภาพภายใต้ข้อจำกัดที่
หลากหลายในบุคคลออทิสติกแต่ละคน ซึ่งการพัฒนาอัจฉริยภาพในตัวบุคคลออทิสติกนั้น
ทำได้ไม่ยาก เพียงแต่ผู้ปกครองเชื่อมั่นในตนเองว่าสามารถพัฒนาลูกออทิสติกได้ ครู
มั่นใจในตนเองว่าสามารถสอนนักเรียนออทิสติกให้เรียนรู้ได้ และร่วมมือกันพัฒนาบุคคล
ออทิสติก ทำให้เขามั่นใจในตนเองว่าเขาสามารถช่วยเหลือตัวเองและสามารถใช้ชีวิต
อยู่ร่วมกับบุคคลในสังคมได้ เพียงเท่านั้นเราก็สามารถสร้างอัจฉริยตัวน้อยๆ ของเราได้แล้ว

ทุกคน

ต่างตระหนักถึงความสำคัญของการให้ความช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กออทิสติกทันทีที่พบความผิดปกติโดยผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีความสำคัญที่สุดในการสนับสนุนให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพและสามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับคนทั่วไปได้อย่างปกติสุข จากการศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ปกครองของบุคคลออทิสติก พบว่า ส่วนใหญ่มีความยุ่งยากในการช่วยเหลือบุคคลออทิสติก ไม่มีความมั่นใจเกี่ยวกับวิธีการช่วยเหลือ แม้ว่าจะได้รับคำแนะนำจากผู้ให้บริการอย่างสม่ำเสมอ แต่มักจะพบปัญหาใหม่เรื่อยๆ และบางปัญหาแม้จะแก้ไขแล้วแต่อาจเกิดขึ้นอีกได้ โดยเฉพาะปัญหาทางพฤติกรรม บุคลากรผู้ให้บริการมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ผู้ปกครองมีส่วนสำคัญมากในการฝึกฝนบุคคลออทิสติกเพราะสามารถฝึกเด็กได้ซ้ำๆ ในทุกเวลา ทุกสถานที่ ทำให้การฝึกเป็นไปอย่างต่อเนื่องและเด็กมีพัฒนาการดีขึ้นอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามครอบครัวเดี่ยวยังคงมีข้อจำกัดด้านประสบการณ์ในการช่วยเหลือบุตร การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้ปกครองด้วยกันจึงเป็นสิ่งจำเป็นและทำให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ในการช่วยเหลือกัน จากการวิจัยและพัฒนารูปแบบชุมชนการเรียนรู้สำหรับผู้ปกครองของบุคคลออทิสติก ซึ่งมารับบริการที่ศูนย์การศึกษาพิเศษ พบว่ามี 4 องค์ประกอบ คือ 1) ขั้นตอน 2) ระบบสังคม 3) หลักการตอบสนอง และ 4) ระบบสนับสนุน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ (สมพร หวานเสร็จ, 2552)

1. **ขั้นตอน** ในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้สำหรับผู้ปกครองของบุคคลออทิสติก ในศูนย์การศึกษาพิเศษ มี 7 ขั้นตอน คือ
 - 1.1 ศึกษาพากเพียร หมายถึง กิจกรรมที่ผู้ปกครองทำร่วมกันในการศึกษาองค์ความรู้และหลักการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพของบุคคลออทิสติก
 - 1.2 เรียนรู้ปัญหา หมายถึง กิจกรรมที่ผู้ปกครองช่วยกันระดมความคิดเกี่ยวกับปัญหาของบุคคลออทิสติกและครอบครัว จัดกลุ่มและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันและทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น
 - 1.3 ศึกษาข้อดี หมายถึง กิจกรรมที่ผู้ปกครองระดมความคิดหาจุดเด่นหรือพรสวรรค์ของบุคคลออทิสติกและครอบครัว

1.4 มีส่วนร่วมคิด หมายถึง กิจกรรมที่ผู้ปกครองแลกเปลี่ยนประสบการณ์และหาแนวทางแก้ปัญหาาร่วมกัน สร้างยุทธศาสตร์และกำหนดแผนในการพัฒนาศักยภาพของบุคคลออทิสติก

1.5 พิชิตทางตัน หมายถึง กิจกรรมที่ผู้ปกครองนำเทคนิควิธีการที่ได้เรียนรู้ร่วมกันไปใช้แก้ปัญหาของบุคคลออทิสติก

1.6 มุ่งมั่นช่วยเหลือ หมายถึง กิจกรรมที่ผู้ปกครองนำอุปสรรคที่พบขณะช่วยเหลือบุคคลออทิสติกมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ คิด และแก้ไขปัญหาเพื่อหาข้อสรุปร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

1.7 เอื้อเฟื้อผู้อื่น หมายถึง กิจกรรมที่ผู้ปกครองนำประสบการณ์ที่เป็นความสำเร็จมาเป็นแบบอย่างและเผยแพร่ให้แก่ผู้ปกครองคนอื่นๆ ได้รับทราบ

2. ระบบสังคม คือ ผู้ปกครองต้องเคารพซึ่งกันและกัน ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติเกี่ยวกับการช่วยเหลือบุคคลออทิสติก โดยมีบุคลากรของศูนย์การศึกษาพิเศษเป็นฝ่ายสนับสนุนและอำนวยความสะดวกซึ่งในการทำกิจกรรมร่วมกันต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

3. หลักการตอบสนอง คือ บุคลากรผู้ให้บริการตอบสนองต่อผู้ปกครองโดยไม่บังคับ ให้กำลังใจ และกระตุ้นให้ผู้ปกครองร่วมมือกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางและวิธีการในการแก้ปัญหาและพัฒนาศักยภาพบุคคลออทิสติกอย่างเต็มความสามารถ

4. ระบบสนับสนุน คือ สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา เช่น สื่อสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านการมองอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ระบบกล่องงาน เทคนิคการสื่อสารโดยการแลกเปลี่ยนภาพ การจัดสภาพแวดล้อมเป็นโครงสร้าง บริการฝึกพูด ตลอดจนกระบวนการจัดการที่ส่งเสริมให้การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้สำหรับผู้ปกครองของบุคคลออทิสติกในศูนย์การศึกษาพิเศษบรรลุเป้าหมาย และบุคคลออทิสติกได้รับการพัฒนาศักยภาพตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล

จากการศึกษาประสิทธิภาพของการใช้รูปแบบชุมชนการเรียนรู้สำหรับผู้ปกครองของบุคคลออทิสติก ในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดขอนแก่น พบว่า ผู้ปกครองมีความสามารถ คือ มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะ และมีเจตคติที่ดีในการพัฒนาศักยภาพบุคคลออทิสติกสูงขึ้น และมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด และพบว่าบุคคลออทิสติกมีความก้าวหน้าตามพัฒนาการทั้งเป็นรายบุคคลและในภาพรวม

ทั้งนี้เมื่อมีการนำรูปแบบชุมชนการเรียนรู้สำหรับผู้ปกครองของบุคคลออทิสติกไปใช้ที่ศูนย์การศึกษาพิเศษ 3 แห่ง คือ จังหวัดเลย อุตรดิตถ์ และกาฬสินธุ์ พบว่า ผู้ปกครองมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะและมีเจตคติที่ดีในการพัฒนาศักยภาพบุคคลออทิสติก และมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด และพบว่าบุคคลออทิสติกมีความก้าวหน้าตามพัฒนาการทั้งเป็นรายบุคคลและในภาพรวม

จะเห็นได้ว่า

รูปแบบชุมชนการเรียนรู้สำหรับผู้ปกครองของบุคคลออทิสติกซึ่งมารับบริการที่ศูนย์การศึกษาพิเศษที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อค้นพบของ Marquardt (1996) ; Oztel & Hinz (2001) ; Leithwood, et. Al. (2003) ; Cranston (2007) และ Cormier (2008) ซึ่งพบว่าในกระบวนการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ของผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสถานศึกษา ควรประกอบด้วย

- 1) การมีโอกาสเสวนาใคร่ครวญแลกเปลี่ยนปัญหาและแนวทางการแก้ไขระหว่างกัน
- 2) การเปิดกว้างให้มีการปฏิสัมพันธ์ในหมู่ผู้เกี่ยวข้องมากขึ้น เพื่อลดความรู้สึกโดดเดี่ยว ในการเผชิญปัญหาจากการเลี้ยงดูบุตรหลาน
- 3) การรวมกลุ่มเพื่อเน้นเรื่องการเรียนรู้ของกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง
- 4) การร่วมมือร่วมใจกันในหมู่ผู้ประกอบวิชาชีพ
- 5) การแลกเปลี่ยนในประเด็นที่เป็นค่านิยมและกลยุทธ์ร่วมกัน ซึ่งเชื่อว่าการสร้างชุมชนการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สร้างความเข้มแข็งทางร่างกายและจิตใจแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกคนได้

เอกสารอ้างอิง

- สมพร หวานเสรีจ.(2552). การพัฒนารูปแบบชุมชนการเรียนรู้สำหรับผู้ปกครองในศูนย์การศึกษาพิเศษ. ศูนย์การศึกษาพิเศษเขตการศึกษา 9 จังหวัดขอนแก่น. สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- Cormier, D. (2008). *Rhizomatic education: Community as curriculum*. Retrieved on October 8, 2008 from <http://www.innovateonline.info/index.php?view=article&id=id>.
- Cranston, J. (2007). *Holding the Reins of the Professional Learning Community : Principals Perceptions of the Normative Imperative to Create Schools as Professional Learning Communities*. Unpublished doctoral dissertation. University of Manitoba, Manitoba.
- Leithwood, K.A., et. al (2003). *What We Know about Successful School Leadership*. Philadelphia, PA : Laboratory for Student Success, Temple University.
- Marquardt, M.J. (1996). *Building the Learning Organization*. New York :Mc. Graw – Hill.
- Oztel, H. and Hinz, O.(2001). Changing organizations with metaphors. *The Learning Organization*, 8(4), 153-168.

การจัดมุมเล่น

ในห้องเรียนอนุบาล

โดย...ศรียกฤษณ์ รังษีบรรณกุล

อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ภาควิชาหลักสูตรและการสอน

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มุมเสรี

มุมเสรี (หรือศูนย์การเรียนรู้) เช่น มุมบล็อก มุมหนังสือ มุมวิทยาศาสตร์ มุมศิลปะมุมดนตรีหรือมุมบทบาทสมมติ เป็นที่ยอมรับและปฏิบัติกันโดยทั่วไปในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย เพราะช่วยส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้แก่เด็ก เช่น การมีระเบียบวินัย การแก้ปัญหา การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความรับผิดชอบ เป็นต้น (Paciorek & Munro, 2004 : 142-147) โดยปกติมุมต่างๆ เหล่านี้มักจัดในห้องเรียน โดยครูเป็นผู้จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์และกิจกรรมที่หลากหลายในบริเวณพื้นที่ที่เหมาะสม บางมุมอาจใช้พื้นที่มาก แต่บางมุมอาจใช้พื้นที่น้อย (Essa, 2011 : 196) การจัดมุมต่างๆ ไม่ว่าจะสอนหน่วยใด ครูผู้สอนควรจัดมุมให้เชื่อมโยงกับหน่วยที่สอน เพราะจะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายมากขึ้น โดยปกติทั่วไปเรามักได้ยินชื่อมุมต่างๆ เช่น มุมหนังสือ มุมสร้างสรรค์ มุมศิลปะ มุมสื่อสัมผัส มุมคณิตศาสตร์ มุมวิทยาศาสตร์ และมุมบล็อก เป็นต้น ผู้สอนบางท่านอาจยึดชื่อของมุมเป็นหลัก ทำให้การจัดมุมค่อนข้างมีข้อจำกัดและส่งผลให้การเรียนรู้ของเด็กถูกจำกัดตามไปโดยปริยาย

ดังนั้นในการกำหนดชื่อมูมต่างๆ ครูสามารถปรับเปลี่ยนชื่อมูมต่างๆ ให้น่าสนใจได้โดยการตั้งชื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรมที่ครูจัดเตรียมไว้ให้เด็กในแต่ละมูม เช่น

มูมหนังสือคือเพื่อน	- ทุกหน่วย เช่น หน่วยวันแม่
มูมมหัศจรรย์รีไซเคิล	- หน่วยโลกสวยด้วยมือเรา
มูมเศรษฐกิจพอเพียง	- หน่วยข้าว
มูมสัตว์โลกน่ารัก	- หน่วยสัตว์
มูมร้านค้าน่าซื้อ	- หน่วยอาหารดีมีประโยชน์
มูมดนตรีมหาสนุก	- หน่วยเสียงในชีวิตประจำวัน
มูมทรายหรรษา	- หน่วยดิน
มูมคณิตคิดสนุก	- หน่วยคณิตศาสตร์พาเพลิน
มูมนักวิทยาศาสตร์จ้าว	- หน่วยวิทยาศาสตร์น่ารู้
มูมธรรมชาติแสนงาม	- หน่วยต้นไม้
มูมน้ำฉ่ำเย็น	- หน่วยน้ำ
มูมบล็อกก๊อ๊กแก็ก	- หน่วยผลไม้แสนอร่อย

อย่างไรก็ตามหน้าที่ของครูผู้สอนจำเป็นต้องคัดสรรและพิจารณาสื่อ วัสดุ และอุปกรณ์ต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับหน่วยและจัดวางไว้ที่มูม ในที่นี้ผู้เขียนขอยกตัวอย่างการจัดกิจกรรมของแต่ละมูมดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้ผู้อ่านได้นำไปปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับหน่วยงานของท่าน ดังนี้

มุมหนังสือคือเพื่อน : หน่วยวันแม่

โดยทั่วไปแล้วการจัดประสบการณ์ทุกหน่วยสามารถจัดในมุมหนังสือคือเพื่อนได้ หากมีนิทานหรือหนังสือที่เกี่ยวข้องกับหน่วยที่กำลังสอน ยกตัวอย่างเช่น หน่วยวันแม่

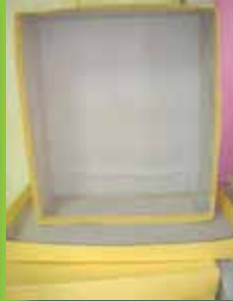
ในมุมนี้ฉันหานิทานเรื่อง “เจ้าตัวเล็ก” และ “เพราะว่าแม่รักลูกมากจ๊ะ” มีเนื้อหาสอดคล้องกับหน่วย “วันแม่” ที่ครูกำลังสอน ดังนั้นเด็กๆ จะเรียนรู้อย่างมีความหมายมากขึ้นผ่านนิทานทั้งสองเล่มนี้

การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในมุมหนังสือคือเพื่อน

ในมุมหนังสือคือเพื่อน ควรมีโต๊ะและที่นั่งรวมทั้งอุปกรณ์การขีดเขียน เพื่อให้เด็กได้พัฒนาทักษะทางภาษาทุกด้าน คือ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ทั้งนี้การเรียนรู้ควรเป็นไปตามธรรมชาติ ความสามารถตามวัย และความสนใจของเด็ก การกระตุ้นและส่งเสริมครูสามารถทำได้ แต่ไม่ควรเป็นลักษณะการบังคับเด็ก การรู้หนังสือสำหรับเด็กระดับอนุบาลควรเน้นเรื่องชื่อหนังสือ นิทาน ชื่อผู้แต่ง เลขหน้า และทิศทางการอ่าน (จากบนลงล่าง และจากซ้ายไปขวา) (Justine & Sofka, 2010 : 14-15)

มุมมองศักรรยรีไซเคิล : หน่วยโลกช่วยด้วยมือเรา

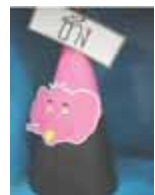
วัสดุเหลือใช้ต่างๆ หรืออาจเป็นวัสดุรีไซเคิลทุกชนิดที่ไม่เป็นอันตราย ครูสามารถนำมาจัดไว้ที่มุมมหัศจรรย์รีไซเคิลได้ เช่น ที่ใส่ไข่ ขวดน้ำ ฝา ภาชนะใส่เครื่องดื่มชนิดต่างๆ กล่องเปล่า แกนทิชชู หลอดดูดน้ำ กระป๋อง ปฏิทิน เป็นต้น นอกจากนี้ครูผู้สอนสามารถจัดเตรียมสี กรรไกร กาว เชือก และอุปกรณ์อื่นๆ ที่เด็กๆ อาจใช้เพิ่มเติมเพื่อการทำกิจกรรมต่างๆ ในมุมนี้ไว้ด้วย

มุมเศรษฐกิจพอเพียง : หน่วยข้าว

มุมเศรษฐกิจพอเพียงจัดเป็นแปลงโมเดลจำลองให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการลงมือจัด ปรับเปลี่ยนและสร้างส่วนต่างๆ จากวัสดุที่ครูเตรียมไว้ให้ เช่น กิ่งไม้ ใบไม้ ก้อนหิน ดินน้ำมัน/แป้งโด เมล็ดข้าวเปลือก ฯลฯ นอกจากนี้เด็กๆ ยังสามารถประดิษฐ์และคิดออกแบบสวนของตนเองไปพร้อมกับการเรียนรู้เกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างกลมกลืนอีกด้วย

มุมสัตว์โลกน่ารัก : หน่วยสัตว์

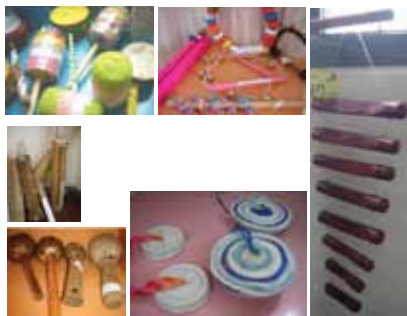
สัตว์ชนิดต่างๆ จากสื่อหลากหลายประเภท เช่น พู่กันสัตว์จำลองจากไม้ ปูนพลาสเตอร์รูปน้องหมี ตุ๊กตารูปนก พู่กันหมูทำจากผ้า หมวกกระดาษช้าง กระดาษพับครอบครีวกระต่าย ครูผู้สอนสามารถนำมาจัดรวมกันไว้ที่มุมสัตว์โลกน่ารักให้เด็กๆ ได้เข้ามาเล่นและเรียนรู้ร่วมกันอย่างสนุกสนาน

มุมร้านค้าชำซื้อ : หน่วยอาหารดีมีประโยชน์

สื่อวัสดุจากธรรมชาติ เช่น ใบไม้ชนิดต่างๆ ผลของต้นไม้ชนิดต่างๆ ที่ไม่เป็นอันตรายและครูผู้สอนสามารถหาเก็บได้ตามบริเวณโรงเรียน หรือในชุมชน สื่อที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งที่สามารถจัดให้มีในมุมนี้คือ กล้องนม หรือช่องขนมที่เด็กๆ รับประทานแล้วซึ่งต้องทำความสะอาดให้เรียบร้อยก่อนนำมาจัดวางในมุมของใช้ที่ใช้หมดแล้ว เช่น กระป๋องแป้ง ขวดแชมพู เป็นต้น หรือกล่องบรรจุภัณฑ์สินค้าต่างๆ ที่เหลือใช้ เช่น กล่องใส่ยาสีฟัน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีธนบัตรและเงินเหรียญจำนวนต่างๆ ที่ผลิตจากกระดาษรีไซเคิล จัดเตรียมไว้ให้เด็กๆ ได้แสดงบทบาทสมมติในการซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน

มุกดนตรีมหาสนุก : หน่วยเสียงในชีวิตประจำวัน

เครื่องดนตรีประเภทเคาะ เขย่า ตี มีความเหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย เครื่องดนตรีส่วนหนึ่งทำมาจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่ กะลามะพร้าว อีกส่วนหนึ่งทำมาจากวัสดุเหลือใช้ เช่น กระป๋อง ขวดน้ำพลาสติก ฝาขวดน้ำหรือน้ำอัดลม เศษไหมพรม กระดาษสี เชือกที่เหลือใช้ นอกจากนี้ครูยังสามารถผลิตเครื่องดนตรีที่ช่วยอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านได้ เช่น “โปงลาง” เป็นเครื่องดนตรีทางภาคอีสาน เป็นต้น

การผลิตเครื่องดนตรีครูอาจลงทุนเพิ่มอีกเล็กน้อยโดยการประยุกต์ของใช้ราคาถูกมาทำเป็นเครื่องดนตรีที่เหมาะสมสำหรับเด็กเล่นได้ เช่น กล่องพลาสติกนำมาทำเป็นกล่องให้เด็กๆ ได้ตี เคาะ ซึ่งถ้าตีในบริเวณที่ต่างกันเสียงก็จะต่างกันไปด้วย หรือเพิ่มเสียงให้น่าสนใจด้วยการใช้กระดิ่งหรือลูกกระพรวน นอกจากนี้ขวดแก้วบรรจุน้ำต่างระดับเป็นอีกวัสดุชนิดหนึ่งที่น่าสนใจนำมาใช้ เพราะเมื่อเคาะที่ข้างขวดทำให้เกิดเสียงที่แตกต่างกันไป ช่วยให้เด็กเพลิดเพลินและยังฝึกการฟังและแยกแยะเสียงได้

มุมทรายหรรษา : หน่วยดิน

ในมุมทรายหรรษาเด็กๆ สามารถเล่นทรายพร้อมกับอุปกรณ์ประกอบการเล่น เช่น ที่ตัก (ช้อน, กระจบ) และภาชนะสำหรับบรรจุทรายชนิดต่างๆ (ขวด, ถ้วยพลาสติก, กะลามะพร้าว) การให้คำแนะนำเพื่อให้เด็กเกิดความปลอดภัยขณะเล่นในมุมทรายหรรษาเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนต้องทำ และควรดูแลอย่างใกล้ชิดขณะที่เด็กๆ เล่นกัน ถ้าเป็นไปได้ครูอาจร่วมเล่นกับเด็กๆ เพราะช่วยให้ครูได้ดูแลและส่งเสริมการเรียนรู้อื่นๆ ให้กับเด็กไปพร้อมกัน

มุมคณิตคิดสนุก : หน่วยคณิตศาสตร์พาเพลิน

สื่อวัสดุจากธรรมชาติหาได้ง่ายและช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายและสื่อบางชนิดครูสามารถผลิตขึ้นจากเศษวัสดุเหลือใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์สำหรับเด็กระดับปฐมวัยได้ หากมีงบประมาณในการจัดซื้อสื่อสำเร็จรูปครูควรคัดสรรสื่อที่เหมาะสมและมีคุณภาพที่ดี เช่น ผลิตจากวัสดุที่มีความคงทนและไม่เป็นอันตรายต่อเด็ก (nontoxic materials) เป็นต้น โดยปกติราคาของสื่อสำเร็จรูปส่วนใหญ่ที่มีคุณภาพดีจะมีราคาค่อนข้างสูง ดังนั้นก่อนซื้อควรต้องพิจารณาให้รอบคอบเพื่อให้คุ้มค่าเงินที่ต้องใช้จ่ายไป

มุมนักวิทยาศาสตร์จิ๋ว : หน่วยวิทยาศาสตร์น้ำ

มุมนักวิทยาศาสตร์จิ๋วเปิดกว้างให้เด็กๆ เข้ามาสำรวจ ทดลอง และเรียนรู้สิ่งต่างๆ โดยเฉพาะวัสดุจากธรรมชาติซึ่งถือเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญและมีประโยชน์ในการส่งเสริมความพร้อมทางวิทยาศาสตร์ของเด็กไม่ว่าจะเป็น ก้อนหิน ดินทราย ใบไม้ น้ำ ต้นไม้ในกระถาง ฯลฯ ส่วนสื่อตาซังที่ประดิษฐ์ขึ้นจากกิ่งไม้ กระดาษเชือกฟาง และขวดพลาสติกบรรจุทรายซึ่งใช้เป็นฐานยึดช่วยเอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาความพร้อมทางวิทยาศาสตร์ของเด็กได้เป็นอย่างดี

มุมธรรมชาติแสนงาม : หน่วยต้นไม้

ใบไม้ กิ่งไม้ ก้อนหิน และสื่อวัสดุธรรมชาติอื่นๆ สามารถนำมาจัดไว้ที่มุมธรรมชาติแสนงาม เด็กๆ สามารถช่วยกันรื้อใบไม้โดยใช้กิ่งไม้หรือเชือกก็ได้ ขณะที่รื้อใบไม้ครูอาจแนะนำและชี้ชวนให้เด็กๆ สังเกตดูลักษณะใบไม้ เพราะใบไม้บางใบมีรู และบางใบมีรูหลายแห่งและหลายขนาดแตกต่างกันไป แต่ละใบมีสีหลากหลาย การชี้ชวนของครูช่วยสนับสนุนการเรียนรู้หลายๆ อย่างให้เกิดขึ้นไปพร้อมกันได้

มุมน้ำฉ่ำเย็น: หน่วยน้ำ

การจัดเตรียมอุปกรณ์ เช่น กะละมังใส่น้ำ ขวดพลาสติกสำหรับบรรจุน้ำ หรืออาจมีอุปกรณ์อื่นที่ช่วยให้เด็กๆ ได้ลงมือทำ จะช่วยให้การเรียนรู้ในมุมน้ำฉ่ำเย็น เป็นไปอย่างสนุกสนาน การเน้นย้ำวิธีการเล่นและการปฏิบัติตนเมื่อเข้ามาเล่นในมุมนี้นั้น เป็นสิ่งสำคัญที่ครูผู้สอนควรตระหนักเพื่อลดการเกิดปัญหาอื่นๆ ที่อาจเกิดขึ้น ตามมาได้ (Pitcher, Feinburg, & Alexander, 1989 : 261)

มุมบล็อกก๊อกแก็ก : หน่วยผลไม้แสนอร่อย

มุมบล็อกก๊อกแก็ก นับได้ว่าเป็นมุมประจำสำหรับทุกห้องเรียนระดับปฐมวัย มุมนี้นอกจากจัดไว้เป็นประจำแล้วอาจจัดเป็นมุมสำรองไว้สำหรับให้เด็กที่ทำกิจกรรม ในทุกมุมเสร็จเรียบร้อยแล้วสามารถทำกิจกรรมระหว่างรอเพื่อนๆ ได้ ในมุมบล็อกก๊อกแก็กครูสามารถจัดหาแท่งบล็อกรูปทรงต่างๆ ทั้งทรงสามเหลี่ยม ทรงสี่เหลี่ยม ทรงกลม และทรงอื่นๆ ไว้ให้เด็กได้เล่นอิสระ ยิ่งเด็กอายุมากขึ้น จำนวนชิ้นบล็อก แต่ละแบบก็จะมากขึ้นด้วย เช่น บล็อกรูปทรงสี่เหลี่ยม

- เด็กอายุ 3 ขวบ ครูควรจัดเตรียมไว้จำนวน 54 ชิ้น
- เด็กอายุ 4 ขวบ ครูควรจัดเตรียมไว้จำนวน 96 ชิ้น
- เด็กอายุ 5 ขวบ ครูควรจัดเตรียมไว้จำนวน 110 ชิ้น เป็นต้น

(Wellhousen & Kieff, 2001: 102)

หากเป็นไปได้ครูผู้สอนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมและกระตุ้นให้เด็กได้เล่นบล็อกที่เกี่ยวข้องกับหน่วยที่กำลังเรียนรู้ เช่น หน่วยผลไม้แสนอร่อย ในมุมบล็อกครูสามารถเข้าไปช่วยกระตุ้นให้เด็กจินตนาการถึงผลไม้สดโปรดว่ามีรูปร่างอย่างไร จากนั้นก็นำบล็อกมาต่อเรียงตามจินตนาการ หรือต่อเรียงเป็นผลไม้ที่ถูกผ่าออกเป็นชิ้นๆ ปรับเปลี่ยนรูปแบบของการต่อไปเรื่อยๆ โดยครुक่อยๆ ลดบทบาทการมีส่วนร่วมลง ทั้งนี้ลองให้ครูสังเกตก่อนว่าการเล่นในมุมบล็อกของเด็กๆ เป็นอย่างไร หากเป็นลักษณะที่ซ้ำๆ เดิมๆ ครูอาจเข้าไปมีบทบาทช่วยชี้แนะเพื่อเพิ่มเติมรูปแบบการเล่นให้มีความหลากหลายมากขึ้นได้ การที่ครูมีส่วนร่วมในการเล่นกับเด็กนั้น ช่วยให้ครูได้เรียนรู้เกี่ยวกับเด็กในแง่มุมอื่นๆ ที่อาจช่วยเหลือหรือส่งเสริมเพิ่มเติมได้ ฉะนั้นสัมพันธภาพอันดีระหว่างครูและเด็กจะสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งเป็นประโยชน์อันเกิดจากการที่ครูเล่นร่วมกันกับเด็ก (Casper & Theilheimer, 2010 : 116-117) นอกจากนี้ครูยังสามารถช่วยเหลือเด็กให้เรียนรู้การแก้ปัญหาความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นขณะเล่นบล็อกร่วมกันกับเพื่อน โดยครูแสดงออกทางการกระทำหรือทางวาจา การเป็นส่วนหนึ่งของการเล่นหรือการแสดงบทบาทสมมติ หากเกิดปัญหาที่ร้ายแรงถึงขั้นบาดเจ็บหรือส่งผลกระทบต่อจิตใจอย่างรุนแรง ครูต้องดำเนินการเองโดยตรงไม่ต้องรอให้เด็กแก้ปัญหาตนเอง (Wellhousen & Kieff, 2001 : 149)

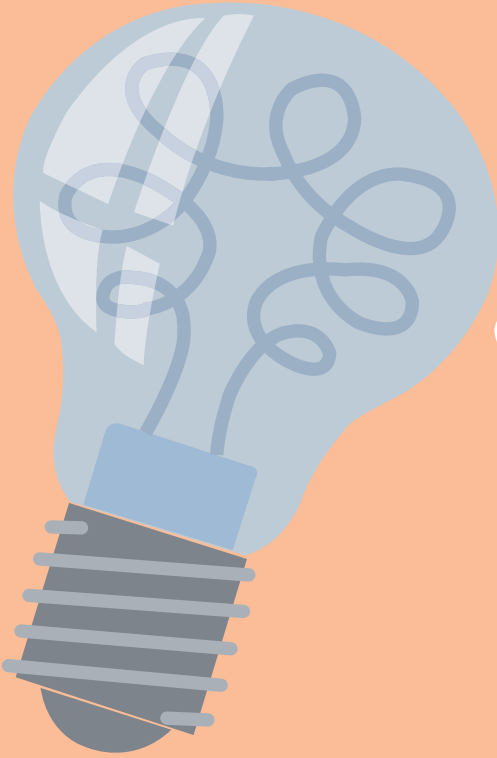
สำหรับจำนวนมุมเสรีที่ควรจัดในการสอนแต่ละหน่วยนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าควรจัดไม่น้อยกว่า 3 มุม และควรเป็นมุมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหน่วยที่สอน เพราะหากเป็นมุมที่สามารถจัดไว้เป็นกลางๆ ทั่วไป เช่น มุมบล็อกก๊อแก็ก หรือ มุมบทบาทสมมติ ครูควรคิดกิจกรรมในมุมเหล่านั้นให้สัมพันธ์กับหน่วยที่สอนซึ่งถือเป็นความท้าทายที่น่าสนใจสำหรับครูผู้สอนเป็นอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตามจำนวนมุมที่จัดนั้นควรอยู่ระหว่าง 3-5 มุม ทั้งนี้อาจต้องพิจารณาขนาดพื้นที่ของห้อง จำนวนเด็ก และหน่วยที่สอนประกอบด้วย และหากครูมีศักยภาพในการจัดมุมได้มากกว่านี้ก็จะเป็นประโยชน์สำหรับเด็กมากยิ่งขึ้นตามไปด้วย

สถานที่ : ศูนย์การเรียนรู้ทางการศึกษาปฐมวัย ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผลิตสื่อและฝีมือการจัดมุม : นิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

บรรณานุกรม

- Casper, V. and Theilheimer, R. (2010). **Early Childhood Education**. New York : McGraw-Hill.
- Essa, E.L. (2011). **Introduction to Early Childhood Education, Annotated Student's Edition**. (6th ed). Belmont : WADSWORTH CENGAGE Learning.
- Justice, L.M. & Sofka, A.E. (2010). **Engaging Children with Print : Building Early Literacy Skills through Quality Read-Alouds**. New York : The Guilford Press.
- Paciorek, K.M., & Munro, J.H. (2004). **Learning Centers : Why and How**. Annual Editions : Early Childhood Education. 2003/2004. (24th ed.). Connecticut: McGraw-Hill/Dushkin.
- Pitcher, E.G., Feinburg, S.G, & Alexander, D.A. (1989). **Helping Young Children Learn**. (5th ed.). Columbus, Ohio : Merrill.
- Wellhousen, K. and Kieff, J. (2001). **A Constructivist Approach to Block Play in Early Childhood**. Albany : DELMAR.

ขอบคุณผู้มีอุดมการณ์

โดย...กรรณา ศิริฤกษ์อุดมพร
นักประชาสัมพันธ์ สทท.

กระทรวงศึกษาธิการ

โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)
ประกาศผลการคัดเลือกครูผู้ได้รับรางวัล “ยอดครูผู้มีอุดมการณ์” ใน
โครงการตามรอยเกียรติยศครูผู้มีอุดมการณ์และจิตวิญญาณครู ครั้งที่ 6
พ.ศ.2555 ที่จัดขึ้นเพื่อเป็นการยกย่องให้ครูที่มีความเป็นครูด้วยจิตวิญญาณ
ทั้งปฏิบัติตนและงานเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมและสร้างค่านิยมให้สังคม
ยอมรับ รวมทั้งผลักดันให้ครูมีกระบวนทัศน์ใหม่ ใฝ่รู้ และรู้คิดได้อย่างรวดเร็ว
ดำเนินงานจนประสบความสำเร็จและพัฒนาศึกษาของประเทศในสภาพของ
ชุมชนสังคมที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม มีความยากลำบาก มีภัยคุกคามทาง
สังคม ความมั่นคงของชาติ ซึ่งรางวัลนี้ได้มอบให้กับ ครูจุฬาลิง ปงกันมูล เป็น
รายแรก ในปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา โดยคัดเลือกข้าราชการครูสายงานการสอนหรือ
สายงานบริหารสถานศึกษา ทั้งภาคราชการและเอกชนที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่
ที่ชุมชนและสังคมมีความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรม มีปัญหาภัยสังคม
หรือความมั่นคงของประเทศ มีความเสี่ยงต่อการปฏิบัติงานและเป็นผู้ทุ่มเท
เสียสละเพื่อช่วยเหลือดูแลนักเรียนอย่างต่อเนื่อง จนเกิดผลงานเป็นที่ประจักษ์
แบ่งเป็นภาคละหนึ่งคน ซึ่งได้รับรางวัลเป็นเงินสดสามแสนบาท เข็มเสมา
ทองคำ โล่รางวัล และเกียรติบัตรจากนายกรัฐมนตรี ในวันครูที่
16 มกราคม 2555 ที่ผ่านมา ณ หอประชุมคุรุสภา
กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพมหานคร เรามารู้จัก
“ยอดครูผู้มีอุดมการณ์” ปี 2555
ดังนี้

ยอดครูผู้มีอุดมการณ์ภาคกลาง

นายประยูร สุธานุรักษ์

ผู้อำนวยการโรงเรียนอุดมสิทธิศึกษา

อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8

เดิมเป็นชาวจังหวัดศรีสะเกษ ปีพ.ศ. 2548 ย้ายมาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านกอม่องทะ ตำบลไโล่ว อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. 2551 ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนอุดมสิทธิศึกษา โรงเรียนตั้งอยู่ห่างจากตัวเมือง 220 กิโลเมตร การเดินทางต้องลัดเลาะไปตามไหล่เขา ชุมชนมีทั้งชาวไทยพื้นเมืองลาว มอญ พม่า แขก ชาวไทยภูเขา และผู้หลบหนีเข้าเมือง ชุมชนส่วนใหญ่ทำไร่รับจ้างหาของป่า มีฐานะยากจน ผู้ปกครองให้ความสำคัญกับการหาเลี้ยงชีพมากกว่าการส่งเสริมให้บุตรหลานได้รับการศึกษา ทำให้มีปัญหาเด็กนักเรียนออกกลางคัน เพื่อแก้ปัญหาเด็กนักเรียนออกกลางคันและเป็นการจัดการศึกษาให้กับเด็กด้อยโอกาส โรงเรียนจึงได้คิดค้นนวัตกรรมการบริหารจัดการศึกษารูปแบบสามประสบโมเดล มีการวางแผนสร้างความรู้ความเข้าใจ จัดเวทีเพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของครู คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ตัวแทนนักเรียน และหน่วยงานราชการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น นักเรียนมีโอกาสทางการศึกษาเพิ่มขึ้น และจำนวนนักเรียนที่ออกกลางคันลดลง

ยอดครูผู้มีอุดมการณ์ภาคเหนือ

ดาบตำรวจดกนิท ช่างเงิน

ครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแม่กลองดี
กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 34
อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก

เริ่มปฏิบัติหน้าที่ครูเมื่อปี พ.ศ. 2537 ที่โรงเรียนปฏิบัติภารกิจจิตวิทยาตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแม่จันทะ ห่างจากตัวอำเภออุ้มผาง 140 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทาง 3-4 วัน โดยต้องเดินเท้าเท่านั้น ปี พ.ศ. 2551 ดำรงตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแม่กลองดี อำเภออุ้มผาง เป็นหมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยง ห่างจากชายแดนไทยพม่า 10 กิโลเมตร มีนักเรียนทั้งหมด 327 คน เป็นนักเรียนไร้สัญชาติ 60 คน ซึ่งตามผู้ปกครองมารับจ้างในฝั่งไทย และเป็นนักเรียนพักนอน 60 คน (เป็นนักเรียนบ้านไกลไกลสุด 140 กิโลเมตร) การเดินทางมาเรียนยังคงใช้การเดินเท้ามาเรียน โรงเรียนเปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 นักเรียนนับถือศาสนาพุทธและคริสต์ พื้นที่นี้มักมีการสู้รบกันระหว่างกองกำลังต่างชาติ ทำให้มีผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอน และความมั่นคงภายในหมู่บ้าน โรงเรียนได้จัดโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันของนักเรียน และใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียนและชุมชน จนได้รับการยอมรับจากชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ส่งผลให้ได้รับรางวัลการประกวดปศุสัตว์ดีเด่น ระดับประเทศ (ปี พ.ศ. 2554) และได้รับการคัดเลือกให้นำเสนอผลงานต่อหน้าพระพักตร์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในหัวข้อเรื่อง “การเลี้ยงสัตว์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง” ปี 2553

ยอดครูผู้มีอุดมการณ์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

นายปรเมษฐ์ สีหะวงศ์

ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลพยุห์ อำเภอพยุห์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1

เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตชุมชน มีนักเรียนทั้งหมด 480 คน เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 1 - มัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนเป็นเด็กด้อยโอกาส เด็กพิการ และเด็กพิการเรียนร่วม 99 คน เด็กขยายโอกาส 116 คน นายปรเมษฐ์ สีหะวงศ์ ได้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลพยุห์ จนได้รับการยอมรับและศรัทธาจากชุมชนและหน่วยงานต่างๆ เป็นอย่างดี เป็นผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ มีการริเริ่มจัดระบบศูนย์ปฐมวัยต้นแบบในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนา EQ , IQ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคม สติปัญญา ริเริ่มจัดระบบการแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ของผู้เรียน ด้วยกระบวนการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านแบบมีส่วนร่วมระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครอง ริเริ่มให้มีพิธีกรน้อยประจำทุกห้องเรียน ทุกระดับชั้น เพื่อฝึกให้นักเรียนเป็นผู้นำผู้ตามที่ดีสามารถนำเสนอบรรยายสรุปกิจกรรมในห้องเรียนตนเองได้ ส่งผลให้โรงเรียนและนักเรียนได้รับรางวัลต่างๆ ทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ

ยอดครูผู้มีอุดมการณ์ภาคใต้

นายบุญสม ทองศรีพราย

รองผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลปัตตานี อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1

เริ่มบรรจุครั้งแรกในตำแหน่ง ครู 2 โรงเรียนอนุบาลปัตตานีจนถึงปัจจุบัน เป็นเวลานานถึง 35 ปี โดยเปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นประถมศึกษา มีนักเรียนไทยพุทธร้อยละ 68 อิสลามร้อยละ 31 และคริสต์ร้อยละ 1 ชุมชนมีความหลากหลายทางภาษา วัฒนธรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาการก่อการร้ายและความมั่นคงของชาติ นายบุญสม ทองศรีพราย เป็นผู้ที่มีบทบาทให้กับโรงเรียนและนักเรียนจนเกิดผลงานเป็นที่ประจักษ์ มุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านวิชาการ ยึดหลักการเป็นผู้บริหารแบบผู้นำแห่งการเป็นผู้นำ โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้ครูปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนมีผลสำเร็จทางการเรียนสูงขึ้น นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์ครูสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำหน้าที่ดูแลสวัสดิภาพและสวัสดิการของข้าราชการครู ส่งเสริมและพัฒนาการศึกษา ความก้าวหน้าในวิชาชีพ เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับครูในการที่จะอบรมดูแลสั่งสอนเยาวชนให้มีคุณภาพที่ดีต่อไป

มีครูจำนวนมากมายที่มีความศรัทธาในวิชาชีพ มีความอดทนและรับผิดชอบ มีความเสียสละ และที่สำคัญคือมีความรัก ความเมตตา และปรารถนาดีต่อลูกศิษย์ ดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม แบ่งครึ่งชีวิตให้กับตนเองและสังคม เป็นต้นแบบที่ดีของสังคม รวมทั้งสร้างค่านิยมให้สังคม อันเป็นที่เรียกขานในสังคมว่าการเป็นครูด้วย “ จิตวิญญาณครู ” ขอขอบคุณ และขอเป็นกำลังใจให้กับคุณครูทั่วประเทศที่ได้ทุ่มเทปฏิบัติหน้าที่เพื่อเด็กและเยาวชนไทย และเพื่อการศึกษาของชาติ.....

การเรียนรู้การหล่อ

ที่เห็นในการบริการสังคม

ปาริชาติ ประเสริฐสังข์

วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

ประสาธน์ เนื่องเฉลิม

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

ได้ก้าวไปสู่ความเป็นประชาคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่เห็น
ใกล้ตัวมากที่สุดก็คือการเตรียมตัวเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (ASEAN
Community) จำเป็นอย่างยิ่งที่แต่ละประเทศจะต้องมีการเตรียมการใน
หลายๆ ด้าน ดังนั้น การจัดการศึกษาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการ
เปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงอาศัยเครื่องมือในการพัฒนาหลายๆ ประการ อาทิ
คุณภาพครูก่อนประจำการคุณภาพครูประจำการหลักสูตรและการเรียนการสอน
ที่มีคุณภาพ เทคโนโลยีทางการศึกษา การบริหารจัดการที่เป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียน
สามารถเรียนรู้ มุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเอง ทำความเข้าใจตนเองและผู้อื่นบนพื้นฐาน
ของการเรียนรู้อย่างมีความสุข (ประสาท เนืองเฉลิม. 2554 : 12) ซึ่งแผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) และฉบับที่ 11
(พ.ศ. 2555 – 2559) มุ่งพัฒนาคนให้มีคุณภาพรอบด้าน เป็นคนดี
คนเก่งมีความสุข มีความรู้เชิงวิชาการและสมรรถนะทางวิชาชีพ
และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงาน
เลขาธิการสภาการศึกษา. 2554)

การที่จะทำให้คนในสังคมเป็นคนดีและมีความสุขโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ การเรียนการสอนต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการปฏิบัติทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งนี้ การเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคสังคมออนไลน์ ทำให้ผู้เรียนเกิดการรับรู้ที่แตกต่างออกไปจากอดีต การดำเนินวิถีชีวิตในแต่ละวันจะเป็นเรื่องง่ายขึ้น แต่การทำความเข้าใจเรื่อง keep and take จะกลายเป็นเรื่องที่ห่างไกลออกไปจากชีวิตความเป็นจริง บางคนใช้เวลาส่วนใหญ่ของแต่ละวันไปกับสังคมออนไลน์ อยากรู้อะไรก็สืบค้นได้อย่างสะดวกสบายฉับไว แต่ก็ทำให้พลาดโอกาสที่จะเรียนรู้ผ่านการกระทำ เรียนรู้ที่จะทำความเข้าใจตนเองและผู้อื่นลดน้อยลง สังคมเกิดช่องว่างในการขับเคลื่อนที่จะพัฒนาผู้เรียนไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

แนวคิดพื้นฐานการเรียนการสอนที่เน้นการบริการสังคม

การเรียนการสอนที่จะช่วยให้เข้าใจความเป็นมนุษย์ได้ดียิ่งขึ้นและได้รับการนำมาปฏิบัติแล้วยังพลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อตัวผู้เรียน ก็คือ การเรียนการสอนที่เน้นการบริการสังคม (Service learning) เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองในด้านการให้บริการทั้งวิชาการและวิชาชีพร่วมกับวิชาคน สามารถนำองค์ความรู้จากประสบการณ์ในการบริการสังคมมาพัฒนาตนเองซึ่งอาศัยแนวคิดจากการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ผู้เรียนได้สะท้อนแนวคิด เจตนารมณ์จากการเข้าร่วมในการจัดการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมประชาธิปไตย (Democratic life) มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม มีความรับผิดชอบต่อสังคม มองเห็นว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และแสดงออกด้วยการทำกิจกรรมบริการชุมชน (Community service) เพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ไขปัญหาของสังคมในฐานะที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ในชุมชน (Butin. 2010; Iverson and James. 2010)

การเรียนรู้การสอนที่เน้นการบริการสังคมช่วยให้คนในสังคมเกิดความเข้มแข็ง มีพลังในการเรียนรู้ร่วมกัน การสร้างสรรค์ชุมชนระหว่างกลุ่มของปฏิบัติกับกลุ่มของนักวิชาการ (McCarthy and Corbin : 2003; Richardson, 2006) ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญคือ ผู้เรียนสามารถเลือกพื้นที่ของชุมชนเพื่อเข้าไปแสวงหาประสบการณ์ต่างๆ ร่วมกับสมาชิกของชุมชน และสามารถประเมินความเข้มแข็งของชุมชนจากปัญหาที่พบตลอดจนสามารถพบปะกับบุคคลที่มีปัญหาหลากหลายแตกต่างกันก่อนที่จะเลือกปัญหาเพื่อนำมาปรึกษาหารือกัน ฝึกการตัดสินใจขั้นพื้นฐาน ก่อนทำการเลือกปัญหา เช่น การออกเสียงลงคะแนนการเลือกปัญหาของชุมชน ผู้เรียนมีโอกาสดูจะคิด เขียน และพูดเกี่ยวกับการตัดสินใจของกลุ่มขณะที่กำลังปฏิบัติกิจกรรม ผู้เรียนมีกระบวนการคิดย้อนกลับเพื่อตัดสินใจในข้อมูลใหม่ๆ ที่ได้รับการบริการสังคมตลอดโครงการ หลังจากที่ได้ทำการคัดเลือกปัญหาชุมชนแล้ว ผู้เรียนจะทำการศึกษาค้นคว้าจากผู้เชี่ยวชาญและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จนสามารถสร้างข้อตกลงพื้นฐาน และวางแผนปฏิบัติกิจกรรมตามทักษะและความสนใจของแต่ละคน และดำเนินการตามแผนที่ได้วางไว้

การเรียนการสอนที่เน้นการบริการสังคมยังเป็นการสอนให้ผู้เรียนเกิดภาวะผู้นำจากการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง เพราะการเรียนการสอนในตำราไม่สามารถสร้างความเป็นผู้นำได้ (Swan, 2006) ผู้เรียนสามารถใช้ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม กระตุ้นให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการบริการสังคม สร้างความรับผิดชอบ และการเป็นพลเมืองที่ดี ซึ่งจะเป็นสิ่งผลักดันให้เกิดความผูกพันกับการบริการชุมชน การเรียนการสอนที่เน้นการบริการสังคมช่วยสร้างศักยภาพ ตลอดจนเพิ่มพูนทักษะทางวิชาการ ความผูกพันในการทำงานร่วมกัน อย่างมีคุณภาพ ดังนั้น การเรียนการสอนที่เน้นการบริการสังคมจึงเป็น กระบวนการวิธีที่มีจุดเน้นเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดจิตสำนึกด้านสังคม (Social awareness) การมีส่วนร่วมกับสังคม (Social concern) ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social responsibility) การเคารพต่อศักดิ์ศรีของผู้อื่น (Respect for others) ผู้เรียนได้มีโอกาสที่จะทำกิจกรรม

การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม

ยังเป็นการนำเอาแนวคิดปรัชญาพัฒนาการนิยมของ Dewey ที่เชื่อว่าการเรียนรู้ควรเกิดจากการลงมือกระทำ (Learning by Doing) โดยการสร้างความตระหนักให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้จากกิจกรรมการสร้างจิตสำนึกของความเป็นพลเมือง อาศัยแนวคิดของการสร้างจิตสำนึก (Freire, 1970) เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันกับชุมชน ตลอดจนการประยุกต์ใช้แนวคิดการเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ (Experiential Learning) ผู้เรียนได้สัมผัสสภาพความเป็นจริง และเรียนรู้ชีวิตของผู้อื่นในสังคม สามารถไตร่ตรอง พิจารณาตนเอง และแสวงหาแนวทางในการทำประโยชน์ให้สังคม นอกจากนี้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการบริการสังคม (Service Learning) ยังเป็นภารกิจที่สถานศึกษาจะต้องมีส่วนช่วยกระตุ้นให้ชุมชนท้องถิ่นร่วมกันแก้ไขปัญหาสังคมเพื่อเตรียมพลเมืองให้มีความพร้อมในอนาคต ซึ่งเป็นกลยุทธ์หลักในการสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เล็งเห็นประโยชน์ของชุมชนกับสถานศึกษา การศึกษานอกห้องเรียนเป็นกระบวนการส่งเสริมให้ผู้เรียนบูรณาการความรู้ ทักษะ ทศนคติสู่การทำงานร่วมกับผู้คนในสังคม เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีในสังคม และพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของผู้เรียนเอง หากผู้เรียนและผู้สอนที่ปรึกษาทุ่มเททั้งกายและใจอย่างมุ่งมั่น โครงการเหล่านี้ก็จะสำเร็จลุล่วงเกิดผลสัมฤทธิ์เป็นตัวชี้วัดพัฒนาการด้านจริยธรรมของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ โดยการบูรณาการอย่างมีส่วนร่วมของผู้เรียนผ่านประสบการณ์การเรียนรู้ ทักษะชีวิต และความรับผิดชอบต่องบตาพของความเป็นพลเมือง (Civic education) ซึ่งเป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงการเรียนการสอนที่เน้นการบริการสังคม (McKay and Estrella. 2008 ; Kahne and Sporte. 2008)

หลักการเรียนรู้ที่เน้นการบริการสังคม

หลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการบริการสังคม จำเป็นต้องให้ผู้เรียนทำการศึกษาศาพความต้องการและปัญหาของชุมชนเป้าหมายอย่างแท้จริง แล้วจึงดำเนินการร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหานั้นๆ โดยอาศัยการคิดวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ระหว่างผู้เรียน สถาบันการศึกษา หน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้อง และชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อทุกๆ ฝ่ายร่วมกัน หลักการเรียนรู้ที่เน้นการบริการสังคมยึดฐานแนวคิดของกลุ่มประสบการณ์สรุปได้ดังนี้

1. ผู้เรียนจะเป็นผู้ทำกิจกรรมและสะท้อนความคิดจากการทำกิจกรรมบริการสังคม ตามความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และการเตรียมการของผู้เรียนเอง โดยผู้สอนเป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำ และให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด
2. กิจกรรมบริการสังคมเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรายวิชา โดยที่ผู้เรียนจะต้องสำรวจสภาพของชุมชนก่อนเพื่อนำองค์ความรู้ของผู้เรียนที่มีมาพัฒนาตามความต้องการของชุมชนซึ่งเป็นจุดประสงค์ของการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมเพื่อให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของสิ่งที่เรียนและเหมาะสมกับชุมชน
3. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของเรื่องที่เรียน โดยใช้ผลการประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนประกอบกับการประเมินผลของผู้สอน
4. การประเมินความพึงพอใจของกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม โดยให้ชุมชนมีบทบาทในการประเมินความพึงพอใจของการรับบริการ และให้ผู้เรียนประเมินความพึงพอใจของการให้บริการจากการทำกิจกรรมทางวิชาการ

นอกจากนี้ National Youth Leadership Council (2010) ได้นำเสนอการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม พร้อมทั้งนิยามกิจกรรมไว้ดังนี้

เกิดอะไรขึ้นกับสังคม? เป็นคำถามแรกของการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ที่ทุกคนต้องร่วมกันคิด ร่วมทำ ร่วมความรู้สึกเดียวกัน จึงจะรู้ว่าควรจะทำอะไรให้กับชุมชนสังคมของเรา

ทำเพื่ออะไร ? สิ่งสำคัญหรือจุดมุ่งหมายคืออะไร ทุกคนอภิปรายร่วมกัน แสดงความคิดเห็นความรู้สึกและประสบการณ์ ตั้งคำถามถึงสิ่งที่ต้องการจะเรียนรู้และต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นของสังคมและชุมชน จึงจะได้คำตอบว่า เราทำเพื่ออะไร

เราจะทำอะไรต่อไปให้กับสังคม? โดยการร่วมกันคิดพิจารณาตัดสินใจ หาช่องทางที่ดีที่สุดเพื่อการสร้างความเข้าใจใหม่และร่วมกิจกรรมในการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีให้กับชุมชน สังคมของเราดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 วงจรการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม

จากภาพที่ 3 วงจรการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม จัดแบ่งเป็น 3 ระยะ มี 9 ขั้นตอน ดังนี้

ระยะที่ 1 ก่อนดำเนินการให้บริการ (Pre-Service) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน

ขั้นที่ 1 ระบุเป้าหมายทางวิชาการ สร้างประสบการณ์ให้กับผู้เรียนได้สะท้อนความคิดจากการตอบคำถามและแนะนำในการวางรากฐานสำหรับการบริการสังคมที่มีประสิทธิภาพ สรุปภาระหน้าที่ในการให้ความรู้ทางวิชาการให้กับผู้เรียน เป้าหมายของการเรียนของเยาวชน ความสามารถในการใช้เหตุผล การพัฒนาศักยภาพซึ่งผู้เรียนจะได้จากการเรียนรู้จากประสบการณ์

ขั้นที่ 2 ระบุความต้องการที่แท้จริง ร่วมกันทำแผนกับชุมชนและกระบวนการอื่นๆ ที่ช่วยให้เยาวชนหรือผู้เรียนสามารถเรียนรู้ชุมชนและประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้อง ประเมินและสำรวจความรู้ความสามารถของตนเองและสำรวจความต้องการที่แท้จริงของชุมชน

ขั้นที่ 3 สร้างหลักฐานการเรียนรู้ ทำอย่างไรเราจะรู้ว่าผู้เรียนบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้ระบุไว้ โดยเฉพาะการได้รับผลจากการจัดโครงการการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงความรู้ทางวิชาการเพื่อวางแผนในการทำกิจกรรมตามความต้องการ ซึ่งเป็นเป้าหมายของการบริการและการเรียนรู้ต้องทำควบคู่กัน

ขั้นที่ 4 พัฒนาตนเอง โครงการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมจะประสบผลสำเร็จและเป็นไปได้ต้องอาศัยผู้ประสานงาน ระหว่างผู้สอนในชั้นเรียน ผู้เรียน และชุมชนให้มีส่วนร่วมทุกคน ซึ่งจะเกิดความรู้สึกร่วมกันและเกิดความตระหนักในความเป็นเจ้าของร่วมกัน การพัฒนาโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินเพื่อให้เกิดประสบการณ์และบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

ขั้นที่ 5 วางแผนและเตรียมการ โดยเลือกใช้วิธีการและเครื่องมือให้ผู้สอนและผู้เรียนเลือกเครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโครงการอย่างมีส่วนร่วมในการฝึกปฏิบัติ ร่วมกันสร้างและรวบรวมทรัพยากรที่จำเป็นและสรุปองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนของตนเอง

ผลลัพธ์ที่ผู้เรียนจะได้รับในระยะที่ 1 คือ ได้รับประสบการณ์จากการสำรวจ แสดงความคิดเห็นร่วมกัน การตรวจสอบทุกขั้นตอน ได้รับความรู้และประเด็นที่สมาชิกร่วมกันแสดงความคิดเห็นและจัดทำโครงการให้บริการสังคมตามแผนการที่ได้วางไว้ร่วมกัน

ระยะที่ 2 ระหว่างดำเนินการกิจกรรมการบริการสังคม (Service) ประกอบด้วย 1 ขั้นตอน

ขั้นที่ 6 ดำเนินการบริการตามแผนการที่วางไว้ ตลอดจนให้ความสนใจในการมีส่วนร่วมของกิจกรรมบริการสังคม ซึ่งตรงตามวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้รายวิชา และตรงตามความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจและรู้ความหมายของการบริการที่แท้จริง ซึ่งเกิดจากประสบการณ์และการรับรู้จากกิจกรรมการบริการสังคม

ผลลัพธ์ที่ผู้เรียนจะได้รับในระยะที่ 2 เป็นโอกาสที่ดีที่ผู้เรียนจะได้ค้นพบกระบวนการเรียนรู้และได้แสดงพฤติกรรมและความรู้สึกออกมา เพื่อให้เกิดความตระหนักในบทบาทหน้าที่พลเมือง

ระยะที่ 3 หลังจากการบริการสังคม (Post-Service) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน

ขั้นที่ 7 ประเมินประสบการณ์ ผู้เรียนสังเกตความแตกต่างจากผลที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเพื่อนร่วมชั้นเรียนกับชุมชนที่มีส่วนร่วม ผลกระทบจากวัฒนธรรมและปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างหลากหลาย โดยสังเกตจากการเข้าร่วมโครงการที่สังคมได้จัดขึ้นจากหน่วยงานอื่น ร่วมกันวิเคราะห์และสังเกต อภิปรายเพื่อหาความสำคัญจากประสบการณ์ที่ได้รับจากการบริการ เปรียบเทียบความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่กับความรู้เดิมจากเนื้อหาทางวิชาการ ทักษะของตนเอง และผลงานที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการในชุมชน ผู้ศึกษาและผู้เรียนจะประเมินความรู้ทางวิชาการที่พบอย่างไรให้ตรงตามวัตถุประสงค์และสอดคล้องกับเป้าหมายของการบริการ

ขั้นที่ 8 เกิดองค์ความรู้ใหม่ ผู้เรียนสามารถเข้าถึงบริบทของชุมชนที่ตนเองได้มีส่วนร่วม ระหว่างผู้ประสานงาน กรรมการโรงเรียน ผู้ปกครอง องค์กรที่เกี่ยวข้อง สื่อต่างๆ เพื่อค้นพบและนำเสนอต่อองค์กรที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมของชุมชนและร่วมกันพิจารณาตามแผนการที่วางไว้ ซึ่งผู้เรียนจะเกิดองค์ความรู้ได้หลังจากการ

ปฏิบัติกิจกรรมบริการสังคมเสร็จสิ้นซึ่งหมายถึงความสำเร็จ ความภาคภูมิใจ และที่สำคัญที่สุดคือการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมเป็นประสบการณ์ที่ได้รับ และสังคมยกย่องชมเชย

ขั้นที่ 9 เกิดความลุ่มลึก นักการศึกษา ผู้เรียนและบุคคลอื่นๆ ที่มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมเกิดองค์ความรู้และทักษะจากการตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการมีส่วนร่วมของผู้เรียนมากขึ้น ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจในสภาพปัญหาพื้นฐานและเข้าถึงความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ต้องเริ่มต้นในวงจรอีกครั้งด้วยคำถามที่ว่า ขณะนี้เราจะทำอะไรต่อไปให้กับสังคม

ผลลัพธ์ที่ผู้เรียนจะได้รับในระยะที่3คือโครงการที่เสร็จสมบูรณ์แล้วแต่การมีส่วนร่วมในชุมชนก็จะดำเนินการต่อไปไม่มีวันสิ้นสุด ชุมชนยังคงต้องการความช่วยเหลือจากผู้เรียนซึ่งต้องใช้ความรู้ ทักษะทางวิชาการ การตัดสินใจของตน เพื่อช่วยเหลือชุมชนในฐานะที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและสังคม

สรุป

การเรียนการสอนที่เน้นการบริการสังคมจึงเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ต้องบูรณาการระหว่างความรู้ทางวิชาการและการทำกิจกรรมบริการสังคมควบคู่กัน เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้ ความสามารถจากประสบการณ์จริง พิจารณาไตร่ตรอง ตัดสินใจภายใต้จิตสำนึกของความเป็นพลเมืองที่ดี มีความรับผิดชอบต่อสังคมและต่อตนเอง เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนในรายวิชานั้นๆ ทั้งนี้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการบริการสังคมนั้น ผู้เรียนและสังคมต้องได้ประโยชน์ร่วมกันทุกฝ่าย

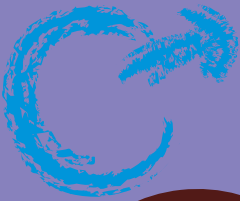

เอกสารอ้างอิง

- ประสาธน์ เนื่องเฉลิม. (2554). **หลักสูตรการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. มหาสารคาม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2554). **การบรรยายทางวิชาการเพื่อสร้างความตระหนัก เรื่อง การก้าวสู่ประชาคมอาเซียน**. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดีการพิมพ์.
- Butin, D. W. (2010). **Service-Learning in Theory and Practice : The Future of Community Engagement in Higher Education**. New York: Palgrave Macmillan.
- Freire, P. (1970). **Pedagogy of oppresses**. New York : Continuum.
- Iverson, S.V. and James, J.H. (2010). Becoming “Effective” Citizens? Change-Oriented Service in a Teacher Education Program. **Innovative Higher Education**. 35(1): 19-35.
- Kahne, J.E. and Sporte, S.E. (2008). Developing Citizens : The Impact of Civic Learning Opportunities on Students’ Commitment to Civic Participation. **American Educational Research Journal**. 25(3): 738-766.
- Mckay, V.C. and Estrella, J. (2008). First-Generation Student Success : The Role of Faculty Interaction in Service Learning Courses. **Communication Education**. 57(3): 356-372.
- McCarthy, and Corbin. (2003). The Power of Service-Learning. **Principal**. January/February: 52-54.
- National Youth Leadership Council. (2010). **The Service Learning Cycle**. Retrieved on August, 2010, from http://www.nylc.org/sites/nylc.org/files/SLCycle_2PgHandOut.pdf
- Richardson, S. (2006). The Power of Service Learning. **Techniques**. January: 38-40.
- Swan, B.G. (2006). Motivating students through Service Learning. **The Agricultural Education Magazine**. 78(4) : 23-24.

มิติใหม่

ในการสอนเพศศึกษา

คำว่า “**เพศศึกษา**” และแนวคิดเรื่องการสอนเพศศึกษา ให้แก่เด็กไทยในบ้านเมืองของเราเกิดขึ้นมาช้านานมากกว่าครึ่งศตวรรษแล้ว กล่าวคือ นับตั้งแต่ พ.ศ. 2501 เป็นต้นมา คณะอนุกรรมการอบรมวัฒนธรรมทางจิตใจสำหรับเด็กของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติในสมัยนั้นได้พยายามจัดทำ “แนวทางสอนเพศศึกษาสำหรับเด็ก” เพื่อมุ่งหวังจะให้โรงเรียนใช้เป็นแนวทางจัดการเรียนการสอนเพศศึกษาสำหรับโรงเรียนทุกระดับ ตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เนื่องจากปรากฏชัดว่า เด็กและเยาวชนไทยเริ่มมีปัญหาพฤติกรรมทางเพศเกิดขึ้นแล้ว แนวทางสอนฉบับดังกล่าวมีเนื้อหาสาระสมบูรณ์แบบดีมาก ทั้งด้านการเรียนการสอนและการจัดโรงเรียน แต่น่าเสียดายที่ผลสุดท้ายเมื่อคณะอนุกรรมการเสนอไปยังกระทรวงธรรมการในขณะนั้น กลับไม่ได้รับการพิจารณาให้นำไปใช้ในโรงเรียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเห็นว่ายังไม่ถึงเวลาที่สมควรจะสอนเพศศึกษา

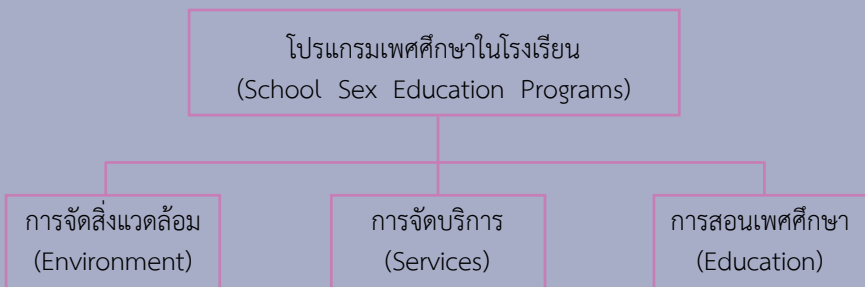
ในระยะหลังต่อมาเมื่อมีการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของประเทศทุกครั้ง หลายฝ่ายพยายามที่จะสอดแทรกเพศศึกษาเข้าไปในวิชา สุขศึกษาและวิชาอื่นๆ บ้าง แต่ส่วนใหญ่เป็นไปในทางอ้อม ไม่ปรากฏเป็นหัวข้อเพศศึกษาโดยเฉพาะ จนกระทั่งหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพศศึกษาจึงปรากฏตัวขึ้นได้ชัดเจนในระบบการศึกษา แต่ปัญหาที่ตามมาอย่างต่อเนื่องก็คือ เรายังขาดครูที่มีความพร้อมทั้งด้านเนื้อหาและวิธีสอน โดยหลักการแล้วคงจะต้องแก้ไขด้วยการผลิตครูและการอบรมครู ซึ่งทั้ง 2 เรื่องนี้ปัจจุบันก็ยังทำไม่สำเร็จ ในขณะเดียวกัน พฤติกรรมทางเพศของเด็กและเยาวชนได้กลายเป็นปัญหาเพศศึกษาวิกฤติเพิ่มขึ้นเรื่อยมาตามลำดับจนกระทั่งปัจจุบัน

แนวคิด
และหลักการ

ผู้เขียนในฐานะที่สนใจเพศศึกษาได้พยายามเขียนหนังสือหรือตำราเพศศึกษาขึ้น เพื่อใช้สอนทั้งในระดับประถม – มัธยม – อุดมศึกษา มาเป็นเวลาช้านานพอสมควร มีความคิดเห็นว่า การแก้ปัญหาเพศศึกษาวิกฤติที่เกิดขึ้นจนบานปลายถึงขณะนี้ จะแก้ได้โดยการจัดหลักสูตรและสอนกันแต่เพียงในห้องเรียนอย่างเดียวเท่านั้นคงจะไม่สำเร็จแน่ ประจักษ์พยานที่เห็นชัดๆ ในปัจจุบันก็คือการเรียนการสอนวิชาสุขศึกษาที่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของเด็กได้เท่าที่ควร เนื่องจากสาเหตุสำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง คือ ไม่มีการพัฒนาโปรแกรมสุขภาพในโรงเรียนมาอย่างต่อเนื่อง ในทำนองเดียวกัน เพศศึกษาซึ่งเนื้อหาสาระส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดอยู่ในวิชาสุขศึกษา เพราะเรื่องเพศมีความสัมพันธ์กับสุขภาพมาก ดังนั้น “เพศศึกษาจึงควรมีความหมายมากกว่าการสอนในห้องเรียน” (Sex education is more than sex teaching.) โดยอาศัยปรัชญาหรือหลักการศึกษาที่ว่า “คนเราสามารถเรียนรู้จากเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมได้ตลอดเวลา” กล่าวคือ เด็กๆ จะเรียนรู้ได้ทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน ในชุมชน และสังคมทั่วไปได้ตลอดเวลาและทุกสถานที่ ซึ่งเป็นการเพิ่มพื้นที่การเรียนรู้ทุกมิติแบบองค์รวม ด้วยเหตุและผลดังกล่าว โรงเรียนทุกระดับจึงควรจะต้องจัด “โปรแกรมเพศศึกษาในโรงเรียน” (School Sex Education Programs) ขึ้นอย่างเป็นกิจจะลักษณะ และถูกต้องครบวงจร มีองค์ประกอบครบทั้ง 3 ด้าน (สิ่งแวดล้อม บริการ และการสอน) บูรณาการเข้าด้วยกันเป็นองค์รวมแบบโปรแกรม ดังตัวอย่างที่ขออธิบายสรุปเพียงเพื่อให้เห็นเป็นภาพพจน์ต่อไปนี้

การจัดโปรแกรมเพศศึกษาในโรงเรียน

การสร้างเสริมพฤติกรรมทางเพศให้แก่เด็ก เพื่อก่อให้เกิดความรับผิดชอบและความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน จนสุดท้ายทำให้เด็กสามารถปรับตัวทางเพศได้ดี โดยที่ตนเองพอใจและสังคมก็ยอมรับด้วย จำเป็นที่โรงเรียนทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจะต้องจัดโปรแกรมเพศศึกษาขึ้น มิใช่มุ่งแต่จะสอนเพศศึกษากันเพียงเฉพาะในห้องเรียนตามหลักสูตรเท่านั้น เพราะการศึกษามีใช้หมายถึงเพียงการสอนให้คนรู้ในสิ่งที่เขาไม่รู้ แต่เป็นการสอนให้คนประพฤติในสิ่งที่เขายังประพฤติไม่ถูกต้อง (Ruskin) ดังนั้นโปรแกรมเพศศึกษาในโรงเรียนดังกล่าวจึงต้องอาศัยองค์ประกอบ 3 ประเภท (การจัดสิ่งแวดล้อม การจัดบริการ และการสอนเพศศึกษา) ผสมผสานหรือบูรณาการเข้าด้วยกัน เพื่อเป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางเพศ (ความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติ) โดยการร่วมมือช่วยเหลือและสนับสนุนจากทางบ้าน ชุมชน หน่วยงาน และองค์การที่เกี่ยวข้องได้สมบูรณ์ครบวงจรให้สามารถดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งนับเป็นมิติใหม่ในการสอนเพศศึกษา เพื่อเป็นการเปิดพื้นที่การเรียนรู้ให้กว้างขวางและเท่าทันต่อสถานการณ์ได้อย่างแท้จริง

แผนภูมิที่ 1 แสดงองค์ประกอบการจัดโปรแกรมเพศศึกษาในโรงเรียน

การเรียนรู้การสอนเพศศึกษา

ในโรงเรียนจะได้ผลอย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง โรงเรียนจะเพียงจัดสอนเพศศึกษาในห้องเรียนเท่านั้นย่อมไม่เป็นการเพียงพอ เพราะ “**คนเราสามารถเรียนรู้จากเหตุการณ์และสภาพแวดล้อมได้ตลอดเวลา**” โรงเรียนจำเป็นต้องจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างเสริมบรรยากาศทางเพศศึกษา รวมทั้งต้องจัดบริการเกี่ยวกับเรื่องเพศและเพศศึกษา เพื่อขยายโอกาสทางการเรียนรู้เพิ่มเติมขึ้นอีกด้วย รวมเรียกว่า **โปรแกรมเพศศึกษาในโรงเรียน (School Sex Education Programs)** โดยจัดให้องค์ประกอบของกิจกรรมหลักทางการศึกษา ทั้ง 3 ประเภทเหล่านี้อสอดคล้องและสัมพันธ์กันเพื่อจะได้เป็นตัวอย่าง เป็นห้องปฏิบัติการ หรือเป็นปัจจัยเอื้อและปัจจัยเสริมให้แก่การสอนเพศศึกษาในห้องเรียนเป็นอย่างดี โดยมีจุดมุ่งหมายเบื้องต้นที่ต้องการให้นักเรียนทุกคนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางเพศทั้งด้านความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติหรือความประพฤติไปในทางที่พึงประสงค์ และมีความมุ่งมั่นสุดยอดเพื่อต้องการให้นักเรียนสามารถปรับตัวทางเพศได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งทำให้ตนเองพอใจและสังคมยอมรับได้

ต่อไปนี้เป็นเพียงตัวอย่างที่ต้องการอธิบายสรุปกิจกรรมหลักแต่ละองค์ประกอบสำหรับโปรแกรมเพศศึกษาในโรงเรียนโดยรวม ซึ่งการปฏิบัติจริงนั้นอาจจะต้องปรับให้เข้ากับระดับและประเภทของโรงเรียนตามควรแก่สภาพ เพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสให้เด็กๆ เรียนรู้เรื่องเพศศึกษาได้อย่างหลากหลาย ตามอุดมการณ์ทางการศึกษา คือ “กันไว้ดีกว่าแก้” หรือเน้นการป้องกันมากกว่าการแก้ไข ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาโดยตรงที่ต้นเหตุ

1. การจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างเสริมบรรยากาศทางเพศศึกษา เช่น

1.1 ทำเลที่ตั้งโรงเรียน

โรงเรียนไม่ควรอยู่ติดบ้านเรือนราษฎร รวมทั้งควรอยู่ห่างจากสถานเริงรมย์และแหล่งมั่วสุม อบายมุขต่างๆ

1.2 การจัดโรงเรียนและห้องเรียน

การจัดโรงเรียนแบบสหศึกษาจะช่วยส่งเสริมบรรยากาศในการเรียนรู้ทางเพศศึกษาได้มาก

1.3 การเลี้ยงสัตว์ เช่น นก ไก่ กระต่าย หนู หมู ปลา ฯลฯ

สัตว์เลี้ยงต่างๆ ช่วยให้นักเรียนเข้าใจธรรมชาติของการสืบพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตได้ดีขึ้น

1.4 มุมนันทนาการ เช่น ไม้ดอก ไม้ประดับ สวนญี่ปุ่น สระว่ายน้ำ สนามเด็กเล่น ฯลฯ

การพักผ่อนหย่อนใจ เล่นกีฬา และออกกำลังกายสามารถระบายอารมณ์เครียดและเป็นทางออกเรื่องเพศที่ดีสำหรับเด็ก

1.5 ห้องน้ำ ห้องส้วม ห้องเก็บของ ห้องกิจกรรม ห้องอเนกประสงค์ ฯลฯ

เด็กเล็กอาจจัดห้องน้ำห้องส้วมให้ใช้รวมกันได้ แต่เมื่อโตขึ้นควรแยกกันให้เป็นสัดส่วน และเหมาะสมเฉพาะเพศ เพื่อให้มีความเป็นส่วนตัวเพิ่มขึ้น

1.6 ห้องเรียนพิเศษ เช่น ห้องปฏิบัติการชีววิทยา ห้องศิลปะ ห้องกิจกรรม ห้องแนะแนว ฯลฯ

ห้องเหล่านี้ควรจัดบรรยากาศเพื่อเสริมประสบการณ์ทางเพศศึกษา ด้วยกิจกรรมที่เหมาะสม

1.7 ตัวอย่างพฤติกรรมทางเพศที่ดีหรือการปรับตัวทางเพศที่เหมาะสม กับวิถีชีวิตทางเพศ

นักเรียนจะเรียนรู้และเลียนแบบจากครูและผู้ใหญ่อยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครูเป็นสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่สำคัญที่สุดสำหรับเด็ก บุคลิกภาพ ความประพฤติหรือพฤติกรรมทางเพศต่างๆ ทั้งที่บ้าน โรงเรียน และชุมชน จึงเป็นบทเรียนนอกตำราที่สำคัญ เพราะ “ตัวอย่างที่ดีย่อมดีกว่าคำสอน” และดังคำคมที่ว่า “ถ้าท่านพูดเขาจะฟัง แต่ถ้าท่านทำให้ดูเขาจะเชื่อ” ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กเกิดความรู้ความเข้าใจ ตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีในความเป็นเพศของตน

2. การจัดบริการเกี่ยวกับเรื่องเพศและเพศศึกษา เช่น

2.1 การให้บริการสุขภาพจากมุมพยาบาลหรือห้องพยาบาลของโรงเรียน
โรงเรียนควรจะมียาและเครื่องมือสำหรับบรรเทาอาการปวดของการมีประจำเดือนเอาไว้บริการแก่นักเรียน รวมทั้งควรมีครูแนะแนวเพื่อแนะนำเรื่องปัญหาทางเพศโดยเฉพาะด้วย

2.2 การตรวจสุขภาพทั่วไปโดยบุคลากรทางการแพทย์
การตรวจสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ แล้วบันทึกผลเอาไว้จะเป็นประโยชน์ในการแนะนำและแก้ไขการเจริญเติบโตและพัฒนาการทางเพศได้เป็นอย่างดี

2.3 การตรวจพิเศษทางห้องปฏิบัติการ เช่น ตรวจเลือด ตรวจปัสสาวะ เอ็กซเรย์ ฯลฯ

บางครั้งทางโรงเรียนอาจมีความจำเป็นต้องใช้การตรวจทางห้องปฏิบัติการ เพื่อตรวจสอบเกี่ยวกับความเจริญเติบโตของร่างกายและจิตใจ โรคต่างๆ ทางเพศสัมพันธ์ เป็นต้น

2.4 บริการแนะแนวสุขภาพและปัญหาทางเพศ
สุขภาพกับเรื่องเพศมักจะมีความสัมพันธ์กันเสมอ โดยเฉพาะนักเรียนวัยรุ่นมีความจำเป็นต้องใช้บริการแนะแนวมามาก นอกจากนี้โรงเรียนควรแนะนำให้เด็กยอมรับและรู้สึกภาคภูมิใจในธรรมชาติแห่งเพศหรือเพศวิถีไปด้วยพร้อมๆ กัน เนื่องจากว่า “ไม่มีกิจกรรมการเรียนการสอนใดๆ ที่จะให้ผลการเรียนรู้แก่เด็กได้ดียิ่งไปกว่ากิจกรรมการแนะแนว” (Leonard Carmichael, 1950)

2.5 การร่วมมือและประสานประโยชน์กับผู้ปกครองและหน่วยงานในชุมชนเพื่อแก้ปัญหาทางเพศ การพัฒนาพฤติกรรมทางเพศ รวมทั้งการปรับปรุงบุคลิกภาพและแก้ไขการเจริญเติบโตของนักเรียน ถ้าหากทางโรงเรียนใช้หลัก **กัลยาณมิตร** เป็นแนวทางในการปฏิบัติจะได้รับความร่วมมือจากพ่อแม่หรือผู้ปกครอง ตลอดจนหน่วยงานหรือองค์กรในชุมชน จะช่วยทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นและประสบความสำเร็จได้ง่ายขึ้น

3. การเรียนการสอนเพศศึกษา เช่น

3.1 จัดเตรียมครูให้มีความรู้และทักษะเกี่ยวกับเนื้อหาและวิธีสอนเพศศึกษา

ในการสอนเพศศึกษานั้นเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีสอนมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ตามปกติผู้สอนเพศศึกษาควรจะเป็นผู้ที่เคยเรียนเพศศึกษามาก่อน เช่นเดียวกับครูสอนวิชาอื่นๆ นอกจากนี้ความประพฤติและพฤติกรรมหรือบุคลิกภาพของครูนับว่าเป็นสิ่งสำคัญมากในการสอนเพศศึกษา โรงเรียนควรสนับสนุนให้ครูได้รับการอบรมหรือประชุมสัมมนาเกี่ยวกับเพศศึกษา เนื่องจากเป็นความจริงที่ว่า “การพัฒนาการเรียนการสอนเพศศึกษาจะไม่มีวันสำเร็จหากไม่เริ่มต้นจากการพัฒนาครู”

3.2 จัดสอนเพศศึกษาในหลักสูตรวิชาสุขศึกษา

การสอนเพศศึกษาในโรงเรียนควรเป็นเพียงบทเรียนหนึ่งเท่านั้น ไม่ควรแยกเพศศึกษาออกมาเป็นวิชาอิสระ เพราะความรู้เรื่องเพศมีอยู่หลายลักษณะด้วยกัน นอกจากชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ที่อาจเป็นวิชาเลือกเสรีได้ โดยโรงเรียนอาจจัดขึ้นเป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมตามความเหมาะสม

3.3 จัดสอนเพศศึกษาสอดแทรกผสมผสานหรือบูรณาการเข้าไปในเนื้อหาสาระของวิชาหรือกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

การสอนเพศศึกษาในรูปแบบบูรณาการนี้ นอกจากนักเรียนจะได้เรียนรู้เรื่องเพศครบลักษณะตามธรรมชาติอย่างสมบูรณ์แล้ว ยังช่วยให้นักเรียนมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องเพศวิถีกับชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี และสามารถประยุกต์ประสบการณ์ที่ได้รับเข้ากับชีวิตจริงได้ หากมีโปรแกรมเพศศึกษาในโรงเรียนการประสานงานเกี่ยวกับเรื่องนี้จะง่ายขึ้น

3.4 จัดกิจกรรมพิเศษเกี่ยวกับเพศศึกษาเพื่อเสริมหลักสูตรตามโอกาสอันควร

กิจกรรมพิเศษ เช่น การจัดนิทรรศการ การอภิปราย การโต้วาที การบรรยายของวิทยากร การอยู่ค่ายพักแรม การจัดทัศนศึกษาหรือทัศนจาร รวมทั้งโครงการพัฒนาทักษะชีวิตรอบด้านและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอื่นๆ เพื่อความมุ่งหมายในการส่งเสริมเพศศึกษาเป็นกรณีพิเศษนั้นนับว่าเป็นประโยชน์ต่อเด็กมาก

3.5 จัดเนื้อหาสาระหรือโอกาสการเรียนรู้ให้มีความยืดหยุ่น (Flexibility) สอดคล้องกับเหตุการณ์ บรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริงที่เกี่ยวกับเพศวิถีหรือเพศศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสอนตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หรือ Incidental Teaching จะช่วยกระตุ้นให้นักเรียนสนใจและตั้งใจเรียนดีมาก ทำให้เกิดประสบการณ์และการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง ครูจึงไม่จำเป็นต้องสอนตามหนังสือหรือตำราทุกอย่าง เพราะชีวิตจริงมิได้เป็นตามตำราเสมอไป

3.6 จัดหนังสืออ่านประกอบ หนังสืออ่านเพิ่มเติม และเอกสารอื่นๆ รวมทั้งสื่อทางอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับเพศศึกษาไว้ในห้องสมุดของโรงเรียน

หนังสือและสื่อการเรียนประเภทต่างๆ จะเป็นประโยชน์ในการศึกษา และค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศเป็นอันมาก แต่ทางโรงเรียนจำเป็นต้องคัดเลือกให้เหมาะสมและควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดด้วย

3.7 จัดบบทเรียนเพศศึกษาให้เอื้อต่อคุณภาพการเรียนรู้ เช่น

3.7.1 ควรสอนเพศศึกษาต่อบทเรียนสุขภาพจิต

3.7.2 ควรจัดสอนเรื่องโรคทางเพศปนไปกับโรคอื่นๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันทั้งโรคติดต่อและโรคไม่ติดต่อ เพื่อให้นักเรียนเห็นว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องธรรมดาที่ควรเรียนรู้ (ไม่ควรเน้นเรื่องเพศในทางลบ)

3.8 จัดให้เรียนรู้และรู้จักบริบทข้อมูลข่าวสารเรื่องเพศและเพศศึกษา

ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องเพศและเพศศึกษาในยุคปัจจุบันมีอยู่มากมาย และหลากหลายทั้งด้านบวกและด้านลบ ครูควรสอนให้นักเรียนสามารถคิดวิเคราะห์ และรู้จักเลือกรับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่างๆ อย่างฉลาด โดยเฉพาะในสุขภาพ ผู้บริโภคเกี่ยวกับเรื่องเพศ เช่น การโฆษณาชวนเชื่อ การหลอกลวงผลิตภัณฑ์อันตราย การใช้บริการจากแหล่งที่ไม่สมควร ฯลฯ ซึ่งมักจะมียูทูบทุกบทเรียนเพศศึกษา เมื่อสอนจบบทเรียนหากครูได้เพิ่มในเรื่องเหล่านี้จะเป็นที่น่าสนใจและช่วยเสริมทัศนคติหรือเติมเต็มทักษะชีวิตได้เป็นอย่างดี

3.9 จัดกิจกรรมเสริมบทเรียนเรื่องความเชื่อที่ผิดเกี่ยวกับเรื่องเพศ ในระหว่างการสอนหรือก่อนจบบทเรียน (ถ้าหากมีเวลามากพอ) ความรู้เรื่องเพศ เช่นเดียวกับบทเรียนสุขศึกษาเรื่องอื่นๆ ที่มักจะมี ความเชื่อที่ผิดเกี่ยวข้องอยู่ด้วย ซึ่งเป็นโอกาสดีที่ครูควรจะได้นำมาอภิปราย ยกตัวอย่างประกอบ พร้อมสรุปเหตุผลที่ถูกต้องตามหลักวิทยาศาสตร์ เพื่อเสริมความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เรียนให้ครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.10 จัดการประเมินผลโปรแกรมเพศศึกษาในโรงเรียนให้สมบูรณ์และต่อเนื่อง

กิจกรรมทางการศึกษาทั้งในด้านการจัดสิ่งแวดล้อม การจัดบริการ และการจัดการเรียนการสอนเพศศึกษาต่างๆ เหล่านี้ จำเป็นต้องมีการประเมินผลตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งเอาไว้สำหรับนักเรียน ครูอาจารย์ พ่อแม่ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะได้ทราบความเป็นไปของพฤติกรรมทางเพศและการปรับตัวทางเพศของนักเรียน แล้วนำผลที่ได้จากการประเมินมาทำการปรับปรุงโปรแกรมเพศศึกษาในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การประเมินผล

โปรแกรมเพศศึกษาในโรงเรียน

ตามปกติครูควรจะมีการวัดผลการเรียนทางด้านความรู้หรือแนวความคิด ความรู้สึกหรือทัศนคติ และการปฏิบัติหรือความประพฤติเกี่ยวกับเรื่องเพศ ตาม จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ครูได้ตั้งขึ้นสำหรับสอนและโปรแกรมเพศศึกษาในโรงเรียน โดยรวมเพื่อประเมินผลพฤติกรรมของเด็ก ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการปรับปรุงการเรียน การสอนบทเรียนเพศศึกษาโดยตรง รวมทั้งควรวัดผลบทเรียนเพศศึกษาเพื่อประเมินผล การเรียนของเด็กเป็นครั้งคราว เช่น การสอบกลางภาค ปลายภาค และปลายปี ซึ่ง เป็นการวัดผลการเรียนหรือสอบเด็กเป็นประจำอยู่แล้ว ถ้าโรงเรียนได้จัดหรือดำเนิน โปรแกรมเพศศึกษาอย่างเป็นกิจจะลักษณะและต่อเนื่อง โรงเรียนก็ควรจะได้วัดและ ประเมินผลโปรแกรมเพศศึกษาตามความมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้ต่างหากเป็นอีกส่วนหนึ่งด้วย

อย่างไรก็ดี การประเมินผลโปรแกรมเพศศึกษาในโรงเรียน อาจกระทำได้หลายวิธีด้วยกัน แล้วแต่ว่าโรงเรียนจะจัดและดำเนินการอย่างไรจึงจะเหมาะสมต่อไปนี้เป็นเกณฑ์การประเมินผลพฤติกรรมทางเพศ ซึ่งโรงเรียนอาจใช้เป็นอีกส่วนหนึ่งในการประเมินผลโปรแกรมเพศศึกษาในโรงเรียนได้โดยใช้วิธีการสังเกตเพื่อติดตามการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่างๆ หลังจากที่โรงเรียน

ได้จัดโปรแกรมเพศศึกษาให้แก่เด็กไปสักช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งอาจจะสังเกตตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนชาย – หญิงภายในห้องเรียนโดยทั่วไปดีขึ้นหรือไม่
2. การแสดงออกหรือความประพฤติทางเพศที่สังเกตเห็นได้มีแนวโน้มเป็นไปอย่างไร
3. มีพฤติกรรมทางเพศอะไรบ้างที่เปลี่ยนแปลงไปจากก่อนเริ่มทำโปรแกรมเพศศึกษา
4. นักเรียนสามารถเลือกอ่านหนังสือหรือวารสารหรือเอกสารเกี่ยวกับเรื่องเพศได้เหมาะสมขึ้นหรือไม่
5. การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์หรือเลือกประเภทของกิจกรรมนันทนาการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร
6. ยังมีการพูดจาหยาบโหลนเกี่ยวกับเรื่องเพศตามบริเวณห้องน้ำหรือห้องส้วมบ่อยๆ อยู่อีกหรือไม่

7. ปฏิบัติการในการอธิบายปัญหาเกี่ยวกับเรื่องเพศที่นักเรียนได้แสดงออกในห้องเรียนเป็นอย่างไร

8. นักเรียนทั้งสองเพศมีส่วนร่วมโดยทั่วไปในกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศดีขึ้นหรือไม่

9. นักเรียนมีการสำรวจในการพูดจา การแต่งตัว และความประพฤติอื่นๆ เปลี่ยนแปลงไปหรือไม่

10. การรู้จักควบคุมพฤติกรรมของตัวเองหรือการมีวินัยในตนเองของนักเรียนดีขึ้นหรือไม่

11. มีประมวลคำที่ใช้เกี่ยวกับเรื่องเพศเพิ่มขึ้น หรือใช้ถ้อยคำเหล่านั้นได้ถูกต้องเหมาะสมหรือไม่

12. มีความรับผิดชอบต่อตนเองและรู้จักให้เกียรติเพื่อนนักเรียนต่างเพศดีขึ้นหรือไม่

13. ยังมีนักเรียนนำหนังสือหรือเครื่องอุปกรณ์สื่อสารลามกอื่นๆ เข้ามาในห้องเรียนอีกหรือไม่

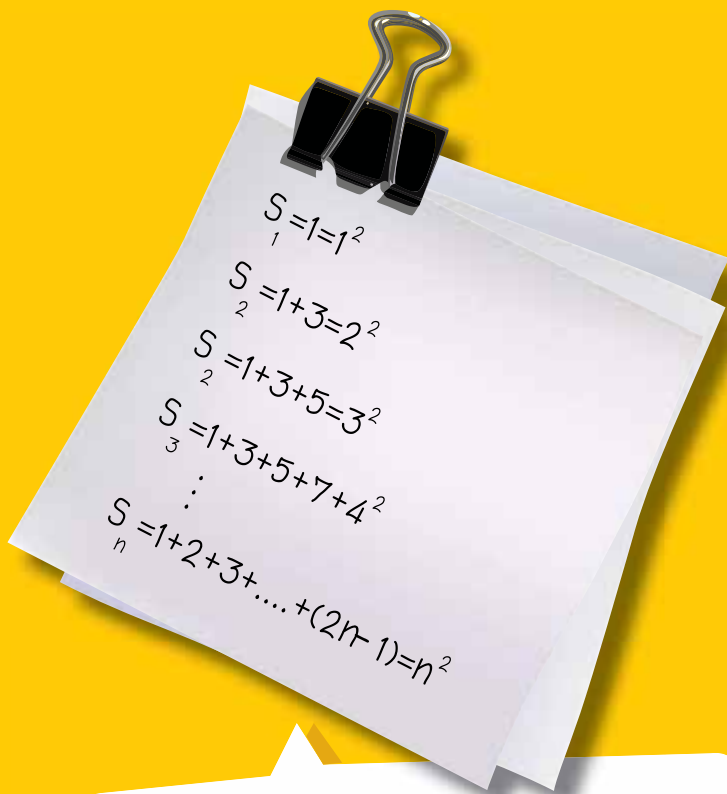
14. ยังมีการเขียนข้อความหรือรูปภาพที่ลามกหรือสัปดนตามฝาผนังในที่ต่างๆ อยู่อีกหรือไม่

15. การให้ความยอมรับนับถือหรือความร่วมมือกับเพื่อนนักเรียนต่างเพศเป็นอย่างไรบ้าง

16. มีปฏิกิริยาหรือเสียงสะท้อนอะไรบ้างจากทางบ้านหรือพ่อแม่ผู้ปกครองรวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้อง

17. คณะครูและบุคลากรต่างมีทัศนคติหรือข้อคิดเห็นและร่วมมือกับโปรแกรมเพศศึกษาอย่างไร ฯลฯ

ที่มา : บทความจากหนังสือ “เพศศึกษา”

การหาผลบวก

ของ

อนุกรม

ปรีชากร ภาชนะ ครู คศ. 1

โรงเรียนบ้านแท่นวิทยา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30

การหาผลบวกของอนุกรม

เมื่อนักเรียนของผม
ทำได้ในสิ่งที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ (1)

???

$1 + 1 =$

WOW!

Yes\$!

ความน่าสนใจ

ประการหนึ่งของการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ เรื่องลำดับและอนุกรมในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ที่เนื้อหาของลำดับและอนุกรมมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันและการมองเห็นแบบรูปไปสู่ข้อสรุปของแบบรูปต่างๆ แต่ที่ผ่านมาชั้นเรียนคณิตศาสตร์ของผู้เขียนพบกับความยุ่งยากของการสอนคณิตศาสตร์ในเนื้อหาดังกล่าวเป็นอย่างยิ่ง เพราะนักเรียนของผู้เขียนไม่เคยประสบความสำเร็จในการเชื่อมโยงเนื้อหาและมองเห็นแบบรูปของลำดับและอนุกรมด้วยตัวของพวกเขาเองจากการเรียนการสอนที่ครูผู้สอนเป็นผู้ชี้้นำการคิดหรือผู้บอกอธิบายแนวคิดคณิตศาสตร์ บทความนี้มุ่งหวังที่จะนำเสนอความรู้และแนวคิดใหม่เกี่ยวกับการหาผลบวกของอนุกรมในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่สอนโดยใช้วิธีการเรื่องราวและแผนภาพ รวมทั้งสอนอย่างไรที่จะทำให้นักเรียนเชื่อมโยงการคิดและหาข้อสรุปจากสถานการณ์ปัญหาเกี่ยวกับอนุกรมได้

สำหรับกระบวนการออกแบบการสอนและเครื่องมือที่ใช้
 สำหรับสอน สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จากเอกสารของปรีชากร ภาชนะ
 เรื่อง “เมื่อข้าพเจ้าได้เรียนรู้จากนักเรียน : การเรียนรู้เชิงปฏิสัมพันธ์ใน
 ชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่สอนโดยใช้วิธีการเรื่องราวและแผนภาพ”

ที่นี้เมื่อการสอนคณิตศาสตร์เรื่องอนุกรมล่วงเข้ามาสู่ช่วงสุดท้ายของการสอนตาม
 แผนในหน่วยการเรียนรู้เรื่องลำดับและอนุกรมที่ออกแบบไว้ การเริ่มต้นเข้าสู่กิจกรรม
 การสอนอนุกรม โดยให้นักเรียนทำกิจกรรมในเรื่องราว ซึ่งเป็นสถานการณ์ปัญหา
 เกี่ยวกับอนุกรม $1+2+3+...+n$ อนุกรม $1+3+5+...+(2n-1)$ และอนุกรม
 $2+4+6+8+...+2n$ ซึ่งแน่นอนว่าในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายแล้วการหา
 ผลบวกของอนุกรมดังกล่าวเป็นเรื่องง่ายและใช้เวลาไม่นาน แต่เบื้องหลังของการ
 จัดกิจกรรมดังกล่าวเพราะต้องการให้นักเรียนกล่าวถึงสูตรการหาผลบวกของอนุกรม
 เหล่านี้ เพื่อที่จะนำมาใช้สำหรับจัดกิจกรรมต่อไป โดยต้องการตั้งประเด็นว่าสูตร
 การหาผลบวกที่นักเรียนนำมาใช้มีที่มาอย่างไรและทำไมนักเรียนถึงเลือกใช้สูตร
 เหล่านี้บรรยายภาคการสอนในช่วงนี้สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อนักเรียนเผชิญกับปัญหา
 คณิตศาสตร์ที่นักเรียนไม่คุ้นเคย เขาจะเชื่อมโยงประสบการณ์และความรู้คณิตศาสตร์
 พื้นฐานมาใช้ในการแก้ปัญหา ซึ่งผู้เขียนก็ได้รับเสียงตอบรับจากนักเรียน โดยนักเรียน
 กล่าวถึงสูตรการหาผลบวกของอนุกรม $1+2+3+4+...+n$ โดยใช้สูตร $S_n = \frac{n(n+1)}{2}$
 ซึ่งก็เป็นจริงดังที่นักเรียนแสดงไว้ในชั้นเรียน แต่ผู้เขียนกลับถามย้อนกลับว่าสูตรการหา
 ผลบวกนี้มีที่มาอย่างไรและนักเรียนตัดสินใจเลือกใช้อย่างไร ในระหว่างนั้นสีหน้า
 ท่าทางของนักเรียนไม่สู้จะดีนักเมื่อถูกถามมาในลักษณะนี้ จนกระทั่งหมดชั่วโมงเรียน
 ในวันนั้นผู้เขียนยังไม่ได้รับคำตอบ แต่ก็อดทนรอให้นักเรียนกลับไปคิดนอกเวลาเรียน
 เช่นเดียวกับการทำกิจกรรมการสอนลำดับในช่วงที่ผ่านมา ซึ่งก็เป็นดังที่คาดไว้
 ไม่นานนักผู้เขียนก็ได้รับคำตอบจากนักเรียน

โดยผลที่เกิดจากการทำกิจกรรมดังกล่าว ช่วงเวลาพักเที่ยงหลังจากรับประทานอาหารเช้าแล้ว นักเรียนชายนั่งหลังห้องกลุ่มหนึ่ง มีท่าทางตื่นเต้นและรีบเข้ามาหาผู้เขียนทันที พร้อมกับนำเสนอแนวคิดของตนเอง “ครูครับผมคิดออกแล้วครับ” ซึ่งจากการนำเสนอแนวคิดของนักเรียน เป็นการพิสูจน์ว่าสูตรการหาผลบวกของอนุกรมข้างต้นเป็นอย่างไร ผู้เขียนไม่คิดว่านักเรียนจะสามารถคิดได้ในทำนองนี้ โดยใช้แผนภาพแสดงแทนการหาผลบวกของอนุกรมเชื่อมโยงแนวคิดการหาผลบวกของอนุกรมกับการวัดขนาดพื้นที่ของรูปเรขาคณิตและทักษะการนึกภาพ (visualization) แสดงการหาผลบวกของจำนวนคี่และผลบวกของจำนวนคู่ ตามลำดับดังนี้

การหาผลบวกของจำนวนคี่ นักเรียนมีแนวคิดเกี่ยวกับการวัดพื้นที่ของรูปเรขาคณิตแสดงแทนการหาผลบวกย่อยของอนุกรม $1+3+5+\dots+(2n-1)$ โดยกำหนดให้รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสมีพื้นที่เท่ากับ 1 ตารางหน่วย ซึ่งแสดงดังรูปต่อไปนี้

รูปที่ 1

พื้นที่เท่ากับ

$$1 \times 1 = 1^2$$

รูปที่ 2

พื้นที่เท่ากับ

$$2 \times 2 = 2^2$$

รูปที่ 3

พื้นที่เท่ากับ

$$3 \times 3 = 3^2$$

รูปที่ 4

พื้นที่เท่ากับ

$$4 \times 4 = 4^2$$

จากแบบรูปดังกล่าวเขียนแสดงผลบวกย่อยของอนุกรมได้ดังนี้

$$S_1 = 1 = 1^2$$

$$S_2 = 1 + 3 = 2^2$$

$$S_3 = 1 + 3 + 5 = 3^2$$

$$S_4 = 1 + 3 + 5 + 7 = 4^2$$

$$\vdots$$

$$S_n = 1 + 3 + 5 + \dots + (2n-1) = n^2$$

เมื่อพิจารณาจากแนวคิดของนักเรียนแล้วจะเห็นว่าผลบวกของจำนวนนี้จะมีความสัมพันธ์กับขนาดพื้นที่ของรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสรูปใหญ่ เช่นผลบวกจำนวนคือ 2 พจน์แรกเท่ากับขนาดพื้นที่เท่ากับ $2 \times 2 = 4$ ตารางหน่วย ผลบวกของจำนวนคือ 3 พจน์แรกจะเท่ากับขนาดพื้นที่ $3 \times 3 = 9$ ตารางหน่วยและจะเป็นเช่นนี้เรื่อยๆ จากแบบรูปดังกล่าวนำไปสู่ข้อสรุปการหาผลบวก n พจน์แรกของผลบวกจำนวนคือ คือ $S_n = n^2$ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับขนาดพื้นที่ของรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ดังแสดงข้างต้น คือ ความยาวด้านยกกำลังสอง

การหาผลบวกของจำนวนคู่ ในทำนองเดียวกันกับการหาผลบวกของจำนวนคี่ นักเรียนใช้แนวความคิดการแก้ปัญหาี้ โดยเชื่อมโยงกับการวัดขนาดพื้นที่ของรูปเรขาคณิต แทนการหาผลบวกย่อยของอนุกรม $2+4+6+\dots+2n$ แต่การพิสูจน์จะใช้การหาขนาดพื้นที่ของสี่เหลี่ยมมุมฉาก โดยกำหนดให้รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสมีพื้นที่เท่ากับ 1 ตารางหน่วย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

รูปที่ 1

พื้นที่เท่ากับ

1×2

รูปที่ 2

พื้นที่เท่ากับ

2×3

รูปที่ 3

พื้นที่เท่ากับ

3×4

รูปที่ 4

พื้นที่เท่ากับ

4×5

จากแบบรูปดังกล่าวเขียนแสดงผลบวกของอนุกรมได้ดังนี้

$$S_1 = 2 = 1 \times 2$$

$$S_2 = 2 + 4 = 2 \times 3$$

$$S_3 = 2 + 4 + 6 = 3 \times 4$$

$$S_4 = 2 + 4 + 6 + 8 = 4 \times 5$$

$$\vdots$$

$$S_n = 2 + 4 + 6 + \dots + 2n = n(n+1) = n^2 + n$$

เมื่อพิจารณาจากแบบรูปที่นักเรียนสร้างขึ้นซึ่งมีความสัมพันธ์กับขนาดพื้นที่ของรูปสี่เหลี่ยมมุมฉากคือความกว้างคูณด้วยความยาว ซึ่งจากแบบรูปนี้ความกว้างในแต่ละรูปมีความสัมพันธ์กับจำนวนพจน์ของอนุกรมและความยาวมีความสัมพันธ์กับความกว้าง โดยความยาวมีขนาดมากกว่าความกว้างอยู่ 1 เสมอ ดังนั้นจากแนวคิดดังกล่าวนำไปสู่ข้อสรุปผลบวก n พจน์แรกของจำนวนคู่ คือ $S_n = n(n+1)$ หรือ $S_n = n^2 + n$ เมื่อ n เป็นจำนวนพจน์ที่นำมาบวกของจำนวนคู่ เมื่อผ่านการอภิปรายร่วมกันและการตรวจสอบโดยใช้การแทนค่าในสูตรจะเห็นว่าเป็นจริง

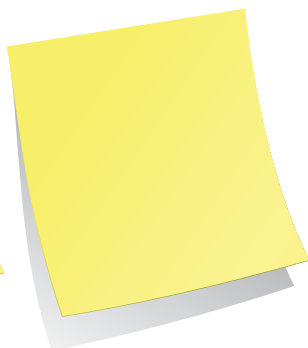
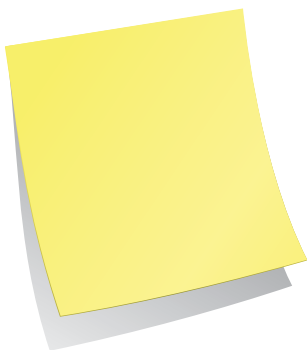
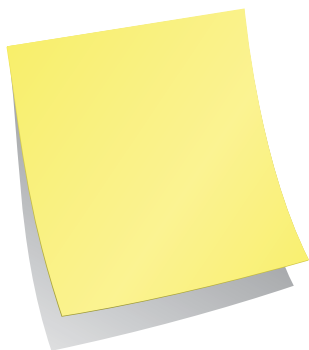
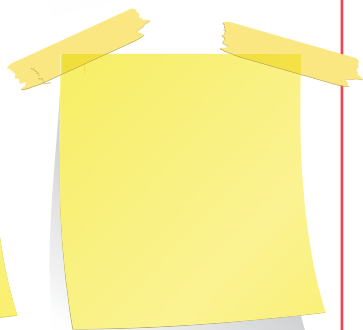
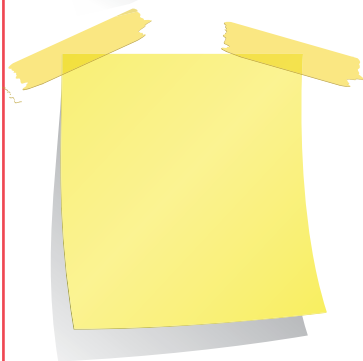
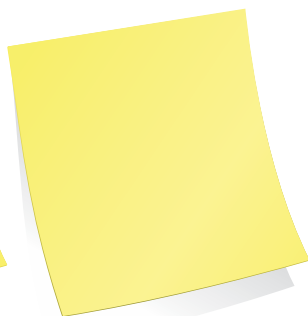
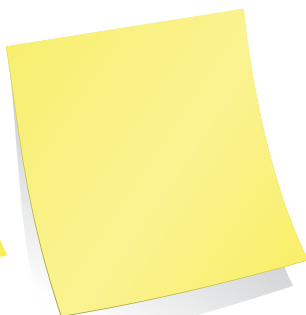

จากแนวคิดของนักเรียนที่นำเสนอในช่วงเวลาหลังพักกลางวัน ผู้เขียนมีความ ตื่นเต้นและรู้สึกได้ทันทีว่าแนวคิดดังกล่าวไม่ธรรมดา แผนภาพที่นักเรียนสร้างขึ้น แสดงแผนการหาผลบวกย่อยของอนุกรมและเชื่อมโยงกับการวัดขนาดพื้นที่ของ รูปเรขาคณิตทำให้ได้ข้อสรุปเป็นสูตรการหาผลบวกของอนุกรมแน่นอนว่าผู้เขียน ไม่เคยคิดและไม่เคยแก้ปัญหาเกี่ยวกับอนุกรมในลักษณะนี้ เพราะผู้เขียนจะรู้มา จาก หนังสือเรียนคณิตศาสตร์และประสบการณ์จากการเรียนคณิตศาสตร์ใน ระดับมัธยมศึกษาเมื่อหลายปีที่ผ่านมา ครั้งนี้จึงเป็นการเปิดโลกการคิดของผู้เขียน ให้ขยายกว้างออกมามาก จากการค้นพบของนักเรียนในชั้นเรียนยังมีความ น่าตื่นเต้นและท้าทายการสอนของผู้เขียน ในบทความต่อไปที่ผู้เขียนยังไม่ได้ นำเสนอในบทความนี้คือการค้นพบสูตรการหาผลบวกของอนุกรม $1+2+3+\dots+n$ ซึ่งต่อเนื่องจากการทำกิจกรรมดังกล่าว โดยแนวคิดในการ แก้ปัญหาของนักเรียนยังเป็นแนวคิดเดิมแต่เป็นแนวคิดขั้นสูงขึ้น เมื่อ นักเรียนใช้ทักษะการนิรนัยภาพแสดงการหาผลบวกของอนุกรมที่ซับซ้อน มากขึ้น นำไปสู่การค้นพบสูตรทั่วไปของการหาผลบวกของอนุกรม เลขคณิตในแบบที่ครูผู้สอนคาดไม่ถึงเลยทีเดียว

เอกสารศึกษาเพิ่มเติม

ปรีชากร ภาชนะ. (2554). เมื่อข้าพเจ้าได้เรียนรู้จากนักเรียน : การเรียนรู้เชิงปฏิสัมพันธ์ ในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่สอนโดยใช้วิธีการเรื่องราวและแผนภาพ. รายงาน การวิจัยต้นฉบับ

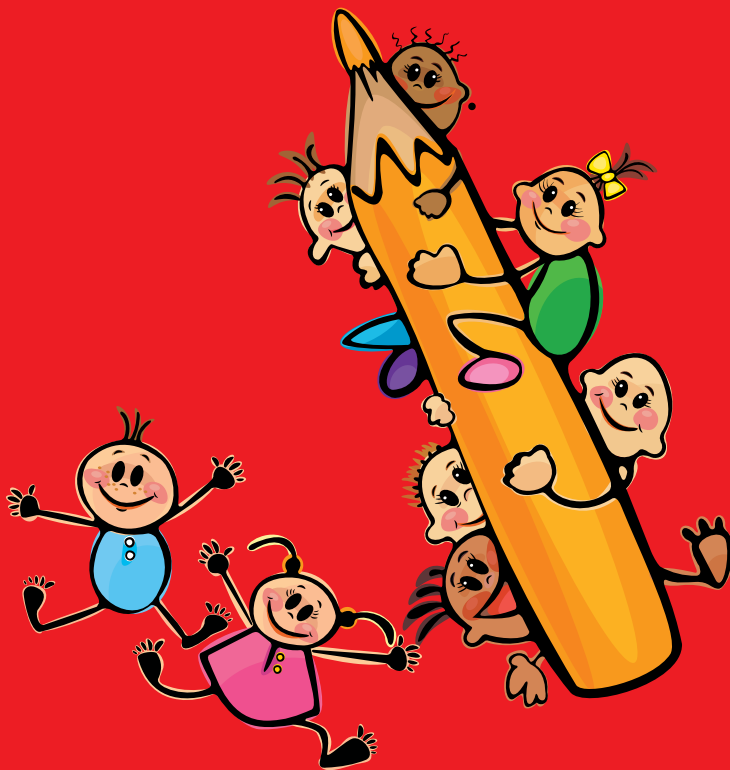
notes

การส่งเสริม

การเขียนคำอธิบาย

ทางวิทยาศาสตร์

วิโรจน์ ลี้วงศ์ถาวร และ ดวงกมล วรณะวีระโชติ
สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

คำอธิบายทางวิทยาศาสตร์ (Scientific explanation)

เป็นความสามารถขั้นพื้นฐานที่สำคัญของการสืบเสาะหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ (Scientific inquiry) ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ (Ruiz-Primo, et al., 2008; McNeill and Krajcik, 2008) ดังนี้

(1) **ข้อสรุป (Claim)** เป็นคำตอบของปัญหาทางวิทยาศาสตร์ โดยคำถามส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางวิทยาศาสตร์ว่า “เกิดอะไรขึ้น” หรือ “เกิดขึ้นได้อย่างไร” หรือ “เพราะเหตุใดจึงเกิดขึ้น”

(2) **ประจักษ์พยาน (Evidence)** เป็นข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ที่สนับสนุนข้อสรุปอย่างเหมาะสมและเพียงพอ โดยข้อมูลที่ใช้ในการสนับสนุนข้อสรุปอาจจะได้มาจากการสำรวจตรวจสอบของนักเรียนหรือจากแหล่งอื่นๆ เช่น การสังเกต การอ่านเอกสาร หรือข้อมูลที่เก็บรวบรวมไว้แล้ว

(3) **การให้เหตุผล (Reasoning)** เป็นการเชื่อมโยงระหว่างประจักษ์พยานและข้อสรุป โดยการแสดงเหตุผลที่ประจักษ์พยานสนับสนุนข้อสรุป โดยส่วนใหญ่แล้ว การให้เหตุผลมักจะต้องใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่เหมาะสม

นักการศึกษาเชื่อว่าการส่งเสริมให้นักเรียนได้สร้างคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์อาจจะช่วยให้นักเรียนเข้าใจธรรมชาติของวิทยาศาสตร์ว่าความรู้ทางวิทยาศาสตร์อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ เมื่อมีข้อมูลและประจักษ์พยานใหม่เพิ่มเติมหรือโต้แย้งจากเดิม นอกจากนี้ การส่งเสริมให้นักเรียนได้สร้างคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์ยังอาจจะช่วยให้นักเรียนเข้าใจความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในเรื่องนั้นๆ ได้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะการเขียนคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์ อาจจะช่วยให้นักเรียนคิดเชิงวิจารณ์ญาณ และสร้างความรู้ใหม่ได้ (Ruiz-Primo, et al., 2008; McNeill and Krajcik, 2008 ; Beyer and Davis, 2007)

การใช้ประจักษ์พยานเพื่อสนับสนุนข้อสรุปและการให้เหตุผลที่เชื่อมโยงระหว่างประจักษ์พยานและข้อสรุปไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับนักเรียน ดังนั้นครูจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้นักเรียนได้เขียนคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี (McNeill and Krajcik, 2008) ดังนี้

วิธีที่ 1 สร้างกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการอธิบายทางวิทยาศาสตร์อย่างชัดเจน

ในการอธิบายเกี่ยวกับการอธิบายทางวิทยาศาสตร์ ครูไม่ควรสมมติว่านักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการสร้างคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์ ครูควรจะได้ให้ความหมายของการอธิบายทางวิทยาศาสตร์และองค์ประกอบของการอธิบายทางวิทยาศาสตร์ที่ชัดเจนแก่นักเรียน องค์ประกอบที่นักเรียนเข้าใจได้ง่ายที่สุดคือข้อสรุป ดังนั้นครูอาจจะต้องให้คำอธิบายเกี่ยวกับประจักษ์พยานและการให้เหตุผลแก่นักเรียน เพื่อช่วยให้นักเรียนได้เข้าใจและสามารถเขียนคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์ที่ครอบคลุมทั้งสององค์ประกอบนี้ได้ เช่น

- ครูและนักเรียนอาจจะอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างข้อมูลและประจักษ์พยาน เพื่อให้นักเรียนได้เข้าใจความหมายของประจักษ์พยานได้เพิ่มขึ้น ซึ่งควรจะได้ข้อสรุปว่าข้อมูลบางอย่างอาจจะไม่ใช่ประจักษ์พยานที่ถูกต้อง เหมาะสม และเพียงพอที่จะสนับสนุนข้อสรุป

- ครูและนักเรียนอาจจะอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับความหมายของการให้เหตุผล เพื่อช่วยให้นักเรียนได้เข้าใจว่าในการเขียนคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์ นักเรียนจำเป็นต้องเขียนความรู้หรือหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่ใช้ในการเลือกประจักษ์พยานเพื่อสนับสนุนข้อสรุปด้วย เนื่องจากโดยส่วนใหญ่แล้ว นักเรียนมักจะคิดว่าครูมีความรู้หรือหลักการทางวิทยาศาสตร์อยู่แล้ว นักเรียนจึงไม่ได้เขียนความรู้หรือหลักการเหล่านั้นในคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์ของตนเอง

วิธีที่ 2

ยกตัวอย่างและวิจารณ์คำอธิบายทางวิทยาศาสตร์

ในการยกตัวอย่างของคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์ ครูจำเป็นต้องชี้ให้นักเรียนเห็นถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของตัวอย่างเหล่านั้นอย่างชัดเจน นักเรียนจะได้ประโยชน์จากตัวอย่างที่มีจุดแข็ง (เช่น มีการใช้เหตุผลที่แสดงว่าประจักษ์พยานสนับสนุนข้อสรุป) ในการเขียนคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์ของตนเอง ส่วนตัวอย่างที่มีจุดอ่อน (เช่น ใช้ความคิดเห็นเป็นประจักษ์พยาน) จะช่วยให้นักเรียนได้เห็นความยากหรือความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนที่อาจจะเกิดขึ้นในการสร้างคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์

ตัวอย่างข้อสอบที่นำเสนอต่อไปนี้เป็นข้อสอบที่ผู้เขียนได้สร้างขึ้น ส่วนตัวอย่างคำตอบของนักเรียนได้จากการทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนแห่งหนึ่ง ดังนี้

ตัวอย่างข้อสอบ : ภาพแสดงบ้านหลังหนึ่ง เป็นดังนี้

บริเวณที่ 1

บ้าน

บริเวณที่ 2

จากภาพ แสงอาทิตย์ในเวลาเช้าและเวลาเย็นทำให้เกิดเงาของบ้านในบริเวณที่ 1 และบริเวณที่ 2 ตามลำดับ

บริเวณใดอยู่ทางทิศตะวันตกของบ้าน เพราะเหตุใดจึงคิดเช่นนั้น ?

ตัวอย่างคำตอบของนักเรียน

• นักเรียนคนที่ 1

บริเวณที่ 1 เพราะพระอาทิตย์จะตกตอนเย็น ถ้าเงาของบ้านจะเกิดตามลำดับหมายเลข ถ้าพระอาทิตย์อยู่บริเวณที่ 1 ก็จะหันส่องไปทางบริเวณที่ 2

• นักเรียนคนที่ 2

บริเวณที่ 1 เพราะพระอาทิตย์ส่องแสง ทำให้เกิดเงาของบ้านซึ่งจะเกิดเงาได้ พระอาทิตย์ต้องอยู่ตรงข้ามกับบริเวณที่เกิดเงา

• นักเรียนคนที่ 3

บริเวณที่ 1 เพราะถ้าบริเวณที่ 1 เป็นเงา และเงาจะตรงข้ามกับดวงอาทิตย์ และถ้าดวงอาทิตย์จะขึ้นบริเวณที่ 2 ดวงอาทิตย์จะตกที่บริเวณที่ 1

• นักเรียนคนที่ 4

บริเวณที่ 1 เพราะหน้าบ้านจะเป็นทิศเหนือ หลังบ้านจะเป็นทิศใต้ ฉะนั้นบริเวณที่ 1 จึงเป็นทิศตะวันตก

• นักเรียนคนที่ 5

บริเวณที่ 2 เพราะถ้าเราหันหน้าเหมือนบ้าน ก็จะรู้เพราะด้านขวาคือทิศตะวันออก ด้านซ้ายคือทิศตะวันตก

ตัวอย่างข้อสอบข้างต้นนี้ต้องการให้นักเรียนใช้ความรู้เกี่ยวกับการกำหนดทิศและการเกิดเงา เพื่อตอบคำถามว่าบริเวณใดอยู่ทางทิศตะวันตกของบ้าน โดยใช้ข้อมูลที่กำหนดให้เป็นประจักษ์พยาน ซึ่งตัวอย่างคำตอบของนักเรียนโดยส่วนใหญ่ให้ข้อสรุปที่ถูกต้อง คือ บริเวณที่ 1 แต่การใช้ประจักษ์พยานและการให้เหตุผลยังไม่เหมาะสมและเพียงพอที่จะสนับสนุนข้อสรุป

คำตอบของนักเรียนคนที่ 1 ระบุว่า “พระอาทิตย์จะตกตอนเย็น” เป็นข้อความที่ไม่สามารถใช้ในการสนับสนุนข้อสรุปได้และยังได้อ้างถึงข้อมูลที่กำหนดให้เกี่ยวกับเงาของบ้าน แต่ก็ไม่ได้ระบุอย่างชัดเจนว่าข้อมูลใดที่ใช้เป็นประจักษ์พยานที่สนับสนุนข้อสรุป นอกจากนี้ การให้เหตุผลว่า “ถ้าพระอาทิตย์อยู่บริเวณที่ 1 ก็จะต้องหันไปทางบริเวณที่ 2” ก็ไม่ได้เป็นการเชื่อมโยงข้อสรุปกับประจักษ์พยาน

คำตอบของนักเรียนคนที่ 2 ให้เหตุผลที่ถูกต้องว่าแสงอาทิตย์ทำให้เกิดเงาของบ้านและดวงอาทิตย์จะอยู่ตรงข้ามกับบริเวณที่เกิดเงา แต่ไม่ได้ใช้ข้อมูลที่กำหนดให้ในการสนับสนุนข้อสรุป

คำตอบของนักเรียนคนที่ 3 ให้เหตุผลที่ถูกต้องว่าเงาจะตรงข้ามกับดวงอาทิตย์ และถ้าดวงอาทิตย์ขึ้นบริเวณที่ 2 จะตกที่บริเวณที่ 1 แต่ไม่ได้ใช้ข้อมูลที่กำหนดให้ในการสนับสนุนข้อสรุป

คำตอบของนักเรียนคนที่ 4 และคนที่ 5 ได้ใช้หลักการกำหนดทิศในการให้เหตุผล แต่หลักการดังกล่าวไม่สอดคล้องกับข้อมูลที่กำหนดให้ เนื่องจากสถานการณ์ที่กำหนดให้ไม่ได้ระบุว่าบริเวณใดเป็นหน้าบ้านหรือหลังบ้าน และหน้าบ้านไม่จำเป็นต้องหันไปทางทิศเหนือ

ครูสามารถใช้ตัวอย่างคำตอบเหล่านี้เพื่อชี้ให้นักเรียนเห็นถึงจุดอ่อนในการเขียนคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์ รวมทั้งแก้ไขความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนของนักเรียนบางคน โดยครูอาจจะแสดงแนวคำตอบ เพื่อเป็นตัวอย่างในการเขียนคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน ดังนี้ “บริเวณที่ 1 เพราะดวงอาทิตย์จะอยู่ในทิศตรงกันข้ามกับเงาของบ้าน เมื่อแสงอาทิตย์ในเวลานั้นทำให้เกิดเงาของบ้านในบริเวณที่ 2 แสดงว่าดวงอาทิตย์อยู่ทางทิศเดียวกับบริเวณที่ 1 และในเวลานั้น ดวงอาทิตย์อยู่ทางทิศตะวันตก ดังนั้น บริเวณที่ 1 จึงอยู่ทางทิศตะวันตกของบ้าน”

วิธีที่ 3 นอกเหตุผลที่ต้องสร้างคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์

ครูควรจะอธิบายให้นักเรียนเข้าใจถึงคุณค่าและจุดประสงค์ของการสร้างคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์ เช่น ครูอาจจะอธิบายว่าวิทยาศาสตร์เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการอธิบายปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ หรือ การอธิบายทางวิทยาศาสตร์ที่มีประจักษ์พยานและการให้เหตุผลที่เหมาะสมและเพียงพอ จะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อสรุปได้

วิธีที่ 4

เชื่อมโยงกับการอธิบายในชีวิตประจำวัน

ครูควรที่จะให้นักเรียนได้อภิปรายถึงการอธิบายในชีวิตประจำวัน โดยใช้องค์ประกอบของการอธิบายทางวิทยาศาสตร์ คือ ข้อสรุป ประจักษ์พยาน และการให้เหตุผล เช่น ครูอาจจะยกตัวอย่างว่า “กรุงเทพมหานครเป็นเมืองท่องเที่ยวที่ดีที่สุดในโลก เพราะมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยว กรุงเทพมหานครเป็นจำนวนมาก” เพื่อให้นักเรียนได้อภิปรายว่าข้อความดังกล่าวมีข้อมูลที่เพียงพอต่อการสนับสนุนข้อสรุปหรือไม่ โดยครูอาจจะให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นว่าควรจะใช้ประจักษ์พยานและเหตุผลใดบ้างในการสนับสนุนว่า “กรุงเทพมหานครเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ดีที่สุดในโลก” เช่น อาจจะทำให้เหตุผลว่า “เมืองท่องเที่ยวที่ดีที่สุดในโลกจะต้องมีนักท่องเที่ยวมากกว่าสิบล้านคนต่อปี” และ ประจักษ์พยานคือ “นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว กรุงเทพมหานครใน พ.ศ. 2553 มีจำนวน 12.7 ล้านคน”

วิธีที่ 5 ประเมินผลและให้ข้อมูลป้อนกลับแก่นักเรียน

ครูอาจจะใช้เกณฑ์การประเมินแบบวิเคราะห์สำหรับกรณีทั่วไป (General analytic rubric) ที่พัฒนาโดย McNeill and Krajcik (2008) ในการประเมินผลการสร้างคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน ดังนี้

องค์ประกอบ	ระดับคุณภาพ		
	0	1	2
ข้อสรุป	ไม่มีข้อสรุป หรือ ข้อสรุปไม่ถูกต้อง	ข้อสรุปถูกต้อง แต่ไม่สมบูรณ์	ข้อสรุปถูกต้อง และสมบูรณ์
ประจักษ์พยาน	ไม่ได้อ้างถึงประจักษ์พยานหรือ อ้างถึงประจักษ์พยานที่ ไม่เหมาะสม (ประจักษ์พยาน ที่ไม่ได้สนับสนุนข้อสรุป)	อ้างถึงประจักษ์พยานที่ เหมาะสม แต่ไม่เพียงพอ โดย อาจจะอ้างประจักษ์พยาน บางอย่างที่ไม่เหมาะสม	อ้างถึงประจักษ์พยานที่ เหมาะสมและเพียงพอ ที่จะสนับสนุนข้อสรุป
การให้เหตุผล	ไม่มีการให้เหตุผล หรือมีการ ให้เหตุผลที่ไม่ได้เชื่อมโยง ประจักษ์พยานและข้อสรุป	มีการให้เหตุผลที่เชื่อมโยง ประจักษ์พยานและข้อสรุป โดยอาจจะมีการอ้างถึง หลักการทางวิทยาศาสตร์ที่ เหมาะสม แต่ไม่เพียงพอ	มีการให้เหตุผลที่เชื่อมโยง ประจักษ์พยานและข้อสรุป โดยมีการอ้างถึงหลักการ ทางวิทยาศาสตร์ที่ เหมาะสมและเพียงพอ

ในการประเมินผลการเขียนคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน ครูควรจะมีการให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) แก่นักเรียน โดยระบุจุดแข็งและจุดอ่อนของนักเรียน และใช้เกณฑ์การประเมินข้างต้นเป็นแนวทางในการให้คำแนะนำแก่นักเรียนในการปรับปรุงการเขียนของนักเรียน เช่น จากตัวอย่างข้อสอบที่มีคำถามว่าบริเวณที่อยู่ทางทิศตะวันตกของบ้าน ครูอาจจะให้ข้อมูลป้อนกลับแก่นักเรียนคนที่ 2 ดังนี้ “นักเรียนให้ข้อสรุปที่ถูกต้องและมีการให้เหตุผลที่เหมาะสม แต่ยังไม่เพียงพอ ควรจะอ้างถึงข้อมูลและเหตุผลที่เกี่ยวกับการกำหนดทิศในการสนับสนุนข้อสรุปของนักเรียนด้วย”

เมื่อนักเรียนสามารถใช้ประจักษ์พยานและการให้เหตุผลในการเขียนสนับสนุนข้อสรุปของตนเองได้แล้ว ครูควรจะให้โอกาสนักเรียนได้ประเมินผลการเขียนคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์ของตนเอง (Self assessment) และเพื่อนร่วมชั้นเรียน (Peer assessment) โดยการใช้เกณฑ์การประเมินข้างต้นเป็นแนวทาง ซึ่งจะทำให้นักเรียนได้เข้าใจเป้าหมายของการเรียนรู้และส่งผลให้การเรียนรู้ของนักเรียนดีขึ้นด้วย

เอกสารอ้างอิง

- Beyer, C.J., and Davis, E.A. 2007. **Fostering second graders' scientific explanations using educative curriculum materials : a beginning elementary teacher's perspective and practice.** Paper presented at the annual meeting of the National Association for Research in Science Teaching, New Orleans, LA.
- McNeill, K.L., and Krajcik, J. 2008. Inquiry and scientific explanations: helping students use evidence and reasoning. In J. Luft, R.L. Bell, and J. Gess-Newsome. (Eds.), **Science as inquiry in the secondary setting.** (pp. 121–134). Arlington, VA: National Science Teachers Association Press.
- Ruiz-Primo, M.A., Li, M., Tsai, S.P., and Schneider, J. 2008. **Testing one premise of scientific inquiry in science classrooms: a study that examines students' scientific explanations.** CRESST Repot 733, Los Angeles, CA.

การออกแบบกิจกรรม การเรียนรู้การสอน

เพื่อพัฒนา

ศักยภาพของนักเรียนไทยชนเผ่า
ในโครงการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทย
โดยนำภาษาท้องถิ่นร่วมจัดการเรียนรู้

โดย...นุชบา ประภาสพงศ์

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สพฐ.

หลักคิดที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ใช้เป็นฐาน ในการ ออกแบบแผนการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและการฝึก อบรมครู สำหรับโรงเรียนในโครงการพัฒนาการเรียนการสอน ภาษาไทยโดยนำภาษาท้องถิ่นร่วมจัดการเรียนรู้ (หรือทวิภาษา) ก็คือพิจารณาจากฐานทางภาษาที่เด็กเป็นอยู่ และต่อยอด สู่ความรู้ใหม่ โดยการจัดกระบวนการเรียนการสอน ที่เป็น ดั้งการสร้างขึ้นนับได้ให้เด็กๆ ชนเผ่าเหล่านั้น ก้าวจากฐานเดิม คือภาษาท้องถิ่น เข้าสู่การเรียนรู้ใหม่ในภาษาไทย

หลังจากนั้นจึงต่อยอดสู่การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ อื่นๆ ในปีต่อไป โดยแนวทางนี้ การเรียนรู้ของเด็กไทย ชนเผ่า (ซึ่งใช้ภาษาอื่นๆ ก่อนเข้าเรียน) จะไม่ละทิ้งสิ่งที่เขา เคยรู้มาที่บ้าน ขณะเดียวกัน เด็กๆ ก็พร้อมในการเรียนรู้ สิ่งใหม่ๆ ในโรงเรียน ครูจะใช้ภาษาที่เขาคุ้นเคยในการสื่อสาร เพื่อสร้างความอบอุ่นคุ้นเคยกับเด็กๆ เตรียมการเพื่อให้สมอง เด็กเปิดรับการเรียนรู้อย่างใหม่ในสภาพแวดล้อมใหม่ของ โรงเรียน ครูจะจัดกิจกรรมค่อยๆ นำเด็กเข้าสู่การมีทักษะ ในภาษาไทย อย่างเป็นระบบเป็นขั้นตอน ตามหลักการเรียนรู้ ภาษาที่ 2 ครูได้จัดทำแผนการสอน สื่อการเรียนรู้ และ จัดกิจกรรมอิงกับหลักคิดและทฤษฎีของการจัดการศึกษา

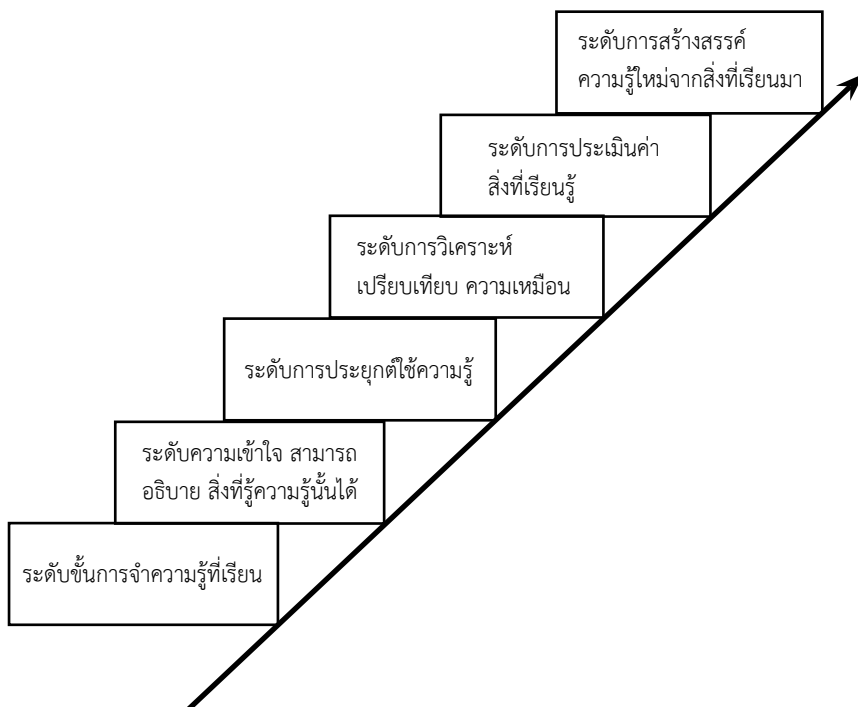

ผลลัพธ์ เด็กๆ วัยเยาว์เหล่านั้น จะรู้สึกอบอุ่นเหมือนอยู่กับพ่อแม่ที่บ้าน เด็กมีความสุขและมีความพร้อม ในการจะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ตามที่ครูได้วางแผนไว้ มีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างสนุกสนาน เด็กๆ จะไม่รู้สึกลัวถูกบีบคั้นให้พูดเมื่อยังไม่พร้อมพูด จะสามารถพูดได้ตอบกับครูและมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนๆ เด็กๆ จะเข้าใจความหมายที่ครูสื่อสาร และเรียนรู้อย่างเข้าใจความหมายในสาระการเรียนรู้ต่างๆ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาของชาติ ภาษาในการเรียนการสอนสำหรับเด็กเหล่านี้ จะไม่เป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาสมองของเด็กๆ อีกต่อไป สมองทั้งสองด้าน ซ้ายและขวา จะเติบโตและพัฒนาตามวัยอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนจะกล่อมเกล้าให้เขามีเหตุมีผล และมีคุณธรรมในการใช้ชีวิต จะรู้จักฟังคนอื่น เคารพพ่อแม่ ภูมิปัญญาของชุมชน เคารพกฎเกณฑ์ทางสังคม สามารถอยู่ร่วมกับคนอย่างหลากหลายได้อย่างมีความสุข

การเรียนรู้กฎเกณฑ์ของภาษาจะเป็นไปอย่างธรรมชาติ โดยเข้าใจความหมายก่อนจะจดจำรูปลักษณ์อักษรและโครงสร้างทางภาษา เรียนการอ่าน-เขียนภายหลังเรียนการฟัง-พูด และเชื่อมโยงกัน เด็กๆ จะไม่รู้สึกลังเลเมื่ออยู่ต่อหน้าครูและเพื่อนๆ ครูที่พูดภาษาไทยชัดเจน จะเป็นผู้สอนภาษาไทยโดยใช้หลักและวิธีสอนภาษาที่สองแบบการตอบสนองทางร่างกายที่เรียกว่า ทีพีอาร์ (TPR /Total Physical Response) ซึ่งเด็กๆ จะเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติ และคล่องแคล่วอัตโนมัติ

การออกแบบการเรียนการสอนให้โครงการวิชานี้ อิงกับหลักคิดของบลูม หรือ 'Bloom's taxonomy'

คือจัดกิจกรรมการสอนเพื่อฝึกให้เด็กได้พัฒนาความคิดไปสู่การคิดระดับสูง ซึ่งเป็นเป้าหมายของการศึกษา ครูจะใช้วิธีการสอนหลายๆ อย่าง รวมถึงอาจใช้คำถามประเภทต่างๆ ฝึกทักษะการคิด จากระดับพื้นฐานพัฒนาสู่การคิดในระดับสูง ครูจะต้องเข้าใจและได้รับการฝึกฝนให้เข้าใจวิธีตั้งคำถาม ก่อนจะเข้าสอนในชั้นเรียน ระดับคำถามจะเริ่มจากคำถามง่ายๆ สู่คำถามที่ต้องใช้การคิดซับซ้อนมากขึ้น พัฒนาการอ่านออกเขียนได้และทักษะการคิด เด็กๆ จะเรียนรู้ในการพัฒนาทักษะการคิดในการจัดการเรียนรู้และการตั้งคำถามโดยคำนึงถึงขั้นการพัฒนาแบบ Bloom's taxonomy นั้น อาจเขียนเป็นขั้นบันไดจากขั้นต่ำขึ้นสู่ขั้นสูง ได้ดังนี้

ครูจะต้องเรียนรู้ว่าคำถามแบบใดจึงจะกระตุ้นหรือนำทางให้เด็กได้ฝึกคิดแบบต่างๆ ซึ่งมีตัวอย่างการตั้งคำถามดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างคำถามที่ฝึกทักษะด้านความรู้ความจำ (การคิดระดับพื้นฐาน) เช่น มีเด็กกี่คนในเรื่องนี้ ชื่ออะไรบ้าง เขากำลังทำอะไร กำลังจะไปไหน ธงชาติไทยมีกี่สี สีอะไรบ้าง เด็กๆ ในเรื่องนี้เจอถ้ำแห่งหนึ่ง จากภาพถ้ำที่แสดง จงบรรยายลักษณะของถ้ำนั้น บอกชื่อเด็กๆ ทั้ง 4 คนในเรื่องนี้ ใครคือผู้แต่งเรื่องพระอภัยมณี ตอนหนีนางผีเสื้อสมุทร เป็นต้น

ตัวอย่างคำถามที่ฝึกทักษะด้านความเข้าใจ เช่น นักเรียนตั้งชื่อเรื่องที่อ่านและทำไมจึงตั้งชื่อนั้น นักเรียนคิดว่าต้องใช้เวลานานเท่าใดจึงจะฝึกลูกสุนัขให้คาบลูกบอลมาส่งได้ (จากเรื่องที่อ่าน) นักเรียนคิดว่าเด็กผู้หญิงคนนั้นจะอย่างไรถ้าถูกสุนัขขืนไล่ ให้เรียงลำดับภาพตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนและหลัง อ่านใจความในย่อหน้านั้นและบอกใจความสำคัญ น้ำท่วมกรุงเทพฯ เกิดขึ้นได้อย่างไร เป็นต้น

ตัวอย่างคำถามที่ฝึกทักษะการคิดเชิงประยุกต์ เช่น ถ้าจำนวน 20 เกิดจาก $5+5+5+5$ จงบอกว่าจำนวน 20 เกิดจากสมการอะไรได้อีก จำนวน $1/3$ จะอยู่ก่อนระหว่าง หรือหลังจำนวน $1/2$ และ $1/4$ ให้อธิบายวิธีการวัดขนาดของห้องเรียนนี้ ถ้ามีคนอยู่สามคนและมีกล้วยสองผล นักเรียนจะแบ่งให้เท่ากันได้อย่างไร เป็นต้น

ตัวอย่างคำถามที่ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ เช่น ภาพคนสองภาพนี้ มีอะไรที่เหมือนกันและอะไรที่แตกต่างกัน เครื่องมือชิ้นไหนเหมาะแก่การใช้สร้างรั้วมากที่สุด ภาพใดในภาพต่อไปนี้ทำมาจากบางส่วนของต้นไม้ แบ่งประเภทของสัตว์ในภาพต่อไปนี้ตามความคิดของนักเรียน ควายกับวัวมีอะไรที่เหมือนกันและแตกต่างกัน

ตัวอย่างคำถามที่ฝึกการคิดเชิงวัดและประเมินค่า เช่น นักเรียนคิดว่าแนวคิดไหนที่เหมาะสมที่สุดในการแก้ปัญหา เพราะอะไร ระหว่างแก้วมังกรกับลูกกวาดนักเรียนคิดว่าอะไรมีประโยชน์ต่อร่างกายมากกว่ากัน ทำไมจึงคิดอย่างนั้นจากรายการต่อไปนี้ ให้เรียงลำดับความสำคัญจากสิ่งที่สำคัญมากที่สุดไปสู่สิ่งที่สำคัญน้อยที่สุด ถ้าเขามีเงิน 100 บาท และจำเป็นต้องใช้ซื้อข้าวสารแต่ก็อยากได้เสื้อตัวใหม่ เธอคิดว่าควรซื้อสิ่งใด เพราะอะไร

ตัวอย่างคำถามที่ช่วยให้เด็กคิดเชิงสร้างสรรค์ เช่น นักเรียนจะอย่างไรถ้าอยู่ในเหตุการณ์นี้ แต่งเรื่องจากหัวข้อที่ให้ไว้ จะเกิดอะไรขึ้นถ้าเธอกับเพื่อนๆ หลงป่าและเพื่อนคนหนึ่งขาหัก วาดรูปสัตว์ที่ชอบมากที่สุดแล้วอธิบายภาพที่วาด อะไรจะเกิดขึ้นถ้าน้ำท่วมกรุงเทพฯ อีกครั้ง ถ้าน้ำกำลังจะหมดจากโลกในอีกห้าสิบปีข้างหน้า นักเรียนจะอย่างไรเพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ต่อไป

ตัวอย่างข้างต้น เป็นเทคนิคการสอนให้เด็กคิด โดยครูตั้งคำถามนำทางการสอนโดยตั้งคำถาม เป็นวิธีการที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งใช้ในการสอนกับสื่อการเรียนทุกประเภท เช่น สื่อหนังสือรูปภาพ สื่อฉลากภาพใหญ่ หนังสือเล่มใหญ่ เรื่องเล่า และการสอนในสาระการเรียนรู้ต่างๆ ตามแผนการสอนและหลักสูตร ซึ่งจะเป็นการฝึกเด็กๆ ให้พัฒนาทักษะการคิดในระดับต่างๆ จากขั้นพื้นฐานสู่การคิดระดับสูง การที่ครูต้องได้รับการฝึกฝนให้ตั้งคำถามหลายๆ แบบ ส่งผลทางอ้อมให้ครูก็ได้พัฒนาทักษะการคิดด้วยเช่นเดียวกัน

รูปแบบการสอนภาษาที่สองหรือภาษาใหม่ โดยใช้กระบวนการแบบทีฟิอาร์ (TPR)

การสอนภาษาโดยใช้วิธีการแบบ ทีฟิอาร์ เป็นอีกวิธีหนึ่งในขั้นตอนการพัฒนาเด็กๆ ให้เข้าสู่การมีทักษะความสามารถในภาษาที่สอง หรือภาษาใหม่ ซึ่งเด็กยังไม่คุ้นเคยมาก่อน และเป็นวิธีการสอนที่ใช้อยู่ในโรงเรียนที่เป็นเด็กจากชนเผ่าต่างๆ หลายโรงเรียนในประเทศไทยและหลายสิบประเทศทั่วโลก เกี่ยวกับการสอนแบบ ทีฟิอาร์ มีประเด็นที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

แนวคิด/ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกระบวนการ

การสอนภาษาไทยแบบ ทีฟิอาร์ (หรือ TPR ซึ่งย่อจากคำว่า Total Physical Response) เป็นกลวิธีการสอนภาษาที่ 2 โดยให้การตอบสนองต่อความเข้าใจ หรือเบื้องต้นคือเข้าใจคำสั่ง โดยการแสดงออกเป็นการปฏิบัติ วิธีการนี้คิดค้นโดย ดร.เจมส์ แอชเชอร์ (Asher J. James : 1982) โดยนำหลักการความรู้การทำงานของสมองซีกขวาและซีกซ้าย และการทำงานเชื่อมโยงของระบบประสาทในการรับรู้ภาษามาสวมลเข้าด้วยกัน เป็นรูปแบบการสอนที่เลียนแบบมาจากการเรียนรู้ของเด็กๆ ตามธรรมชาติและเป็นธรรมชาติมากที่สุด วิธีนี้จะลำดับการเรียนรู้ภาษาโดยเริ่มจากการฟังให้เข้าใจโดยครูพูดหรือสั่งเป็นกลุ่มคำหรือประโยคสั้นๆ ก่อน อันเป็นวิธีอย่างเดียวกับการเริ่มต้นเรียนรู้ภาษาของเด็กเล็กๆ ซึ่งเริ่มเรียนรู้ภาษาจากพ่อแม่หรือบุคคลใกล้ชิด แล้วตอบสนองความเข้าใจภาษานั้นๆ ด้วยการปฏิบัติ โดยเด็กๆ ยังไม่ต้องพูดจนกว่ามีความพร้อมและอยากพูดเอง

ในโรงเรียนนำร่องแนวทางทวิภาษาหลายแห่ง จะจัดแบ่งคาบสอนวิธี ทีฟิอาร์ เป็น 2 ช่วงคือช่วงเช้า 15 นาที และช่วงบ่าย 15 นาที

หลักการและขั้นตอนในการสอนภาษา มีดังนี้

1 เน้นครูเป็นผู้สาธิตความหมายของคำสั่ง โดยมีลำดับขั้นของการสอนแต่ละคำสั่งตามลำดับ ดังนี้

ขั้นที่ 1 เริ่มจากครูพูดคำสั่งซึ่งเตรียมมาก่อน แล้วครูแสดงท่าทางตามความหมายของคำสั่งนั้นๆ

ขั้นที่ 2 ให้อาสาสมัครออกมาทำท่าทางตามความหมายของคำสั่งพร้อมกับครู

ขั้นที่ 3 ให้อาสาสมัครในชั้นเรียนนั้นๆ ทำท่าทางเอง

ขั้นที่ 4 ให้นักเรียนทั้งชั้นทำท่าทางตามคำสั่งเดิมพร้อมๆ กัน

เด็กๆ จะได้ฟังคำสั่งหรือคำขอร้องนั้นๆ ซ้ำหลายครั้ง เข้าใจและปฏิบัติได้ ในการสอนแบบ TPR ครูจะใช้หลักสาม (3) หมายถึง ในการสอนคำศัพท์แต่ละครั้งจะใช้คำศัพท์ 3 คำ และแต่ละขั้นตอน จะฝึกทำท่าทางตามคำสั่งหรือคำขอร้องนั้น 3 ครั้ง เพราะการทำซ้ำๆ จะทำให้ผู้เรียนจำได้และคล่องแคล่ว และถ้าผู้เรียนยังจำไม่ได้ ครูอาจต้องทำให้ดูมากกว่า 3 ครั้ง

2 เน้นการฟังคำสั่งหรือคำขอร้องนั้นด้วยความเข้าใจมากกว่าความจำ นักเรียนจะเข้าใจความหมายที่ครูพูดจากท่าทางที่ครูทำ หลังจากพูดคำสั่งหรือคำขอร้อง ถ้าเด็กๆ ยังไม่เข้าใจ ครูก็ต้องพูดคำสั่งและทำซ้ำโดยไม่แปลคำพูดนั้นเป็นภาษาท้องถิ่น ในการสอน ทีฟิอาร์ ครูจะหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาท้องถิ่นหรือภาษาแม่ที่เด็กใช้เดิม

3 ครูต้องทำให้ดูใหม่จนแน่ใจว่านักเรียนเข้าใจคำสั่งนั้นแล้ว ข้อสำคัญไม่ควรตำหนิเด็กเมื่อเด็กทำผิด แต่ควรให้กำลังใจเด็ก

4 ก่อนที่จะเรียนรู้คำศัพท์ใหม่ ครูต้องทบทวนคำศัพท์ที่เรียนมาแล้วทุกครั้ง แต่เมื่อคำศัพท์มากขึ้นให้ทบทวนคำศัพท์ที่นักเรียนยังจำไม่ค่อยได้ หรือทำผิดบ่อยๆ

ประเภทของทีฟิอาร์ (TPR)

การสอนภาษาแบบ TPR จะมี 4 ประเภท เริ่มจากสิ่งง่ายที่สุด หรือสอนในชุดคำศัพท์ที่ใกล้ตัวเด็กก่อน ครั้งละ 3 คำ จากคำสั่งหรือคำขอร้องสั้นๆ เมื่อเด็กรู้ความหมายของประโยคนั้นดีแล้ว ครูก็จะเพิ่มรายละเอียดให้แก่บางคำในประโยคจากประโยคสั้นจึงขยายไปสู่ประโยคที่มีรายละเอียดเพิ่มขึ้น หรือยกเยื้องใช้คำเดิมที่เด็กรู้แล้วแต่งประโยคใหม่ เด็กๆ จึงเริ่มเรียนจากประโยคสั้นๆ ประโยคเดียว ไปสู่ประโยคยาวขึ้น หรือหลายประโยคต่อเนื่องกัน ทั้งนี้ในการเรียนแต่ละคาบนั้น ครูจะไม่รีบร้อนสอน แต่จะให้เรียนรู้คำสำคัญหรือหลัก ครั้งละเพียงสามคำ ในครั้งต่อไปก็จะทบทวนคำที่เรียนแล้วนั้นแล้วจึงเรียนคำใหม่เพิ่มอีกสามคำ เช่น คาบแรกครูอาจสอนเพียงคำสั่ง “ลุกขึ้น” “นั่งลง” “ตบมือ” คาบที่ 2 เช่น “ติดนิ้ว” “ตบตัก”

ทีฟิอาร์ 4 ประเภท ได้แก่ 1) ทีฟิอาร์ ร่างกาย (TPR B หรือ TPR Body) 2) ทีฟิอาร์สิ่งของ (TPR – O หรือ TPR Object) 3) ทีฟิอาร์รูปภาพ (TPR – P หรือ TPR Picture) และ 4) ทีฟิอาร์เรื่องราว (TPR – S หรือ TPR Story) แต่ละประเภท มีรายละเอียดดังนี้

1. **ทีฟิอาร์ร่างกาย** (TPR B หรือ TPR Body) เป็นการสอนภาษาโดยใช้คำสั่งที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของร่างกาย ซึ่งเป็นสิ่งที่นักเรียนคุ้นเคยและครูก็สามารถแสดงท่าทางให้นักเรียนดูได้

2. **ทีฟิอาร์สิ่งของ** (TPR – O หรือ TPR Object) เป็นการสอนโดยใช้คำสั่งที่เกี่ยวข้องกับสิ่งของ ซึ่งส่วนใหญ่จะสอนควบคู่กับคำสั่งที่เกี่ยวกับร่างกาย นักเรียนจะต้องรู้คำศัพท์เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของร่างกายมาก่อน

3. **ทีฟิอาร์รูปภาพ** (TPR – P หรือ TPR Picture) เป็นการสอนโดยออกคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับรูปภาพต่างๆ ซึ่งเป็นสถานที่หรือสิ่งของที่ไม่อาจนำของจริงมาไว้ในชั้นเรียน โดยแบ่งเป็น 4 ประเภทย่อยๆ ได้ดังนี้

3.1 ที่พือาร์วาด ลบ (TPR – P หรือ TPR Picture วาด – ลบ) เป็น ที่พือาร์ ที่ใช้การวาดรูปใช้กับการสอนคำศัพท์ที่ไม่สามารถนำของจริงมาให้ได้เช่นกัน เช่น พระอาทิตย์ พระจันทร์ ภูเขา ทะเล โบสถ์ สัตว์ สิ่งของ เป็นต้น ก็จะเน้นโดยใช้คำสั่ง วาดและลบ ที่พือาร์ประเภทนี้จะใช้สอนคำบุพบทได้เช่นกัน หรือสอนเรื่องสีได้เช่นกัน

3.2 ที่พือาร์แปะ ดึงออก (TPR – P หรือ TPR Picture แปะ – ดึงออก) มี จุดประสงค์เพื่อแสดงรูปสัตว์ต่างๆ สิ่งของ คน หรืออุปกรณ์ที่ไม่สามารถนำของจริง มาให้นักเรียนดูได้ เช่น อุปกรณ์ที่ใช้ในครัว อุปกรณ์ในการทำเกษตร เป็นต้น ข้อดีของที่พือาร์ประเภทนี้ คือ นักเรียนจะชอบเมื่อได้หยิบจับ และผู้ที่ชอบวาดรูป ก็จะได้มีส่วนร่วมในการเตรียมอุปกรณ์เช่นกัน และยังสามารถปรับใช้เป็นเกมการสอน ในชั้นเรียนได้ด้วย

3.3 ที่พือาร์รูปภาพ-ชี้ (TPR – P หรือ TPR Picture ชี้) มีจุดประสงค์เพื่อแสดง สิ่งต่างๆ ที่ไม่สามารถนำเอาของจริงมาให้เด็กดูได้ เช่น สัตว์ อุปกรณ์ในงานอาชีพ บุคคลต่างๆ สถานที่ต่างๆ โดยครูนำมาติดในชั้นเรียน หรือใช้รูปภาพเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันแล้วออกคำสั่งให้นักเรียนชี้ ข้อดีของ ที่พือาร์ ประเภทรูปภาพ-ชี้ ก็คือครูจะสามารถใช้ประโยคยาวๆ ได้ และใช้ในการขยายคำให้มีความละเอียดชัดเจน มากขึ้น เช่น “ชี้เด็กผู้ชายที่ใส่เสื้อสีเหลือง” “ชี้ผู้หญิงที่หัวตะกร้าสีแดง” เป็นต้น

3.4 ที่พือาร์รูปภาพ เดินทาง (TPR – P หรือ TPR Picture เดินทาง) เป็น ที่พือาร์ ที่เกี่ยวกับสถานที่ โดยเขียนคำหรือวาดรูปแล้วนำไปติดบริเวณต่างๆ รอบๆ ห้องเรียน จุดประสงค์เพื่อเป็นการเรียนรู้คำศัพท์เกี่ยวกับสถานที่ที่ขณะนั้นครูไม่สามารถพานักเรียนไปได้จริง ครูจึงต้องใช้รูปวาดสถานที่ อาจจะเขียนคำศัพท์กำกับ ไว้ด้วยหรือไม่ก็ได้ ถ้ารูปนั้นแสดงชัดเจนก็ไม่ต้องเขียนคำศัพท์ แต่ถ้ารูปนั้นไม่ชัดเจน ก็ต้องเขียนคำศัพท์ไว้ด้วย ในกรณีที่ต้องการให้ผู้เรียนได้คุ้นเคยกับตัวหนังสือ

ข้อดีของที่พือาร์ คือ ครูจะสามารถขยายคำสั่งให้ยาวได้ และเน้นลำดับ เหตุการณ์ก่อน – หลังได้ นักเรียนจะสนุกสนานถ้าครูใช้คำสั่งที่หลากหลาย

4. **ทีพีอาร์เรื่องราว** (TPR – S หรือ TPR Story) เป็นการสอนภาษาด้วยการเล่าเรื่อง ซึ่งควรใช้เมื่อเรียนมาได้ช่วงเวลาหนึ่งแล้ว โดยครูอาจใช้เรื่องจากชีวิตประจำวัน นิทาน หรือเรื่องที่นักเรียนคุ้นเคยมาบ้าง ถ้ามีคำใดที่ยังไม่เข้าใจ ครูจะต้องแนะนำคำศัพท์นั้นๆ เสียก่อน เพื่อให้คำศัพท์นั้นๆ ไม่เป็นอุปสรรคในการเข้าใจความหมายของเรื่องราวทั้งหมด

ขั้นตอนหรือวิธีการสอนภาษาแบบทีพีอาร์ (TPR)

การสอนภาษาใหม่โดยใช้การสอนแบบ ทีพีอาร์ มีประเด็นที่ต้องเข้าใจและฝึกให้คล่องแคล่ว ก่อนสอน ดังนี้

1. **ขั้นตอนทวน** ครูออกคำสั่งตามที่กำหนดไว้ในแผนฯ โดยเริ่มต้นด้วยการให้นักเรียนทำพร้อมกันทั้งชั้นเรียน และตามด้วยการทำรายกลุ่มหรือรายบุคคล

2. สอนคำศัพท์ใหม่

- ครูทำเป็นต้นแบบให้นักเรียนดู 3 ครั้ง
- ครูสาธิตพร้อมนักเรียนอาสาสมัครอีก 3 ครั้ง ทำซ้ำ (สาธิต)
- ครูพูดคำสั่งเดิมโดยไม่ทำ แต่ให้นักเรียนฟังและทำเพื่อทดสอบว่านักเรียนเข้าใจหรือไม่ โดยมีขั้นตอนดังนี้

- * อาสาสมัครทำ
- * นักเรียนทั้งชั้นทำ
- * นักเรียนกลุ่มย่อยทำ
- * นักเรียนทำทีละคน

3. **ขั้นขยาย** ครูออกคำสั่งตามที่กำหนดไว้ในแผนฯ โดยเริ่มต้นด้วยการให้นักเรียนทำพร้อมกันทั้งชั้นเรียน และตามด้วยการทำเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล

การสอนภาษาแบบ ทีพีอาร์ เป็นขั้นตอนของการสอนทักษะการฟังให้เข้าใจในภาษาใหม่ จากคำสั่งสั้นๆ ไปสู่คำสั่งที่ยาวขึ้น เมื่อนักเรียนเข้าใจความหมายที่ครูพูดหรือสั่งเป็นกลุ่มคำแล้ว ครูจึงจะไปสู่ขั้นตอนที่เป็นประโยคยาวขึ้น และต่อไปก็เป็นการพูดหลายๆ ประโยคต่อเนื่องกัน หรือขึ้นฝึกการฟังและเข้าใจเป็นเรื่องราวต่อเนื่องกัน

นักเรียนจะเรียนรู้ เข้าใจคำศัพท์และความหมายนั้นๆ โดยครูไม่บังคับให้นักเรียนปฏิบัติหรือต้องพูดเมื่อนักเรียนยังไม่พร้อม ในแต่ละคาบของการสอนแบบนี้ นักเรียนจะเรียนรู้ภาษาไทยอย่างสนุกสนาน และเข้าใจความหมายมากขึ้นๆ ในแต่ละวัน เมื่อเรียนรู้และมีคลังคำศัพท์ภาษาไทยพอสมควรแล้ว ครูจึงจะเริ่มฝึกทักษะความพร้อมในการเตรียมอ่านและเขียนภาษาไทยให้กับเด็ก ซึ่งก็มีขั้นตอนตามลำดับจากขั้นง่ายสู่ขั้นยากขึ้นเรื่อยๆ โดยการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้หลายประเภท

เอกสารอ้างอิง

Susan and Dennis Malone. Curriculum, teaching and learning materials and activities that help students become higher level thinkers and learners. Workshop on Bridging between languages in MTB MLE programs, Bangkok, 19-30 March 2012.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. เอกสารประกอบการประชุมปฏิบัติการเรื่อง แนวทางการสอนภาษาไทยสำหรับนักเรียนที่ใช้ภาษาท้องถิ่นในชีวิตประจำวัน. ในโครงการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทยโดยนำภาษาท้องถิ่นร่วมจัดการเรียนรู้. วันที่ 6-10 กรกฎาคม 2554 เรียบเรียงโดย ผ.ศ.วรรณเทียนมี. มุลนิธิภาษาศาสตร์ประยุกต์ . พ.ศ. 2554.

ขอเชิญชวน

ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ร่วมส่งบทความ
วิชาการ ด้านการศึกษามาลงเผยแพร่ในวารสารวิชาการ
ความยาวไม่เกิน 5 หน้ากระดาษ A4
ขนาดตัวอักษร 16 พอยท์ (บรรณานุกรมอ้างอิง
เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทความเท่านั้น)
พร้อมภาพประกอบ

ส่งมาได้ที่

กองบรรณาธิการวารสารวิชาการ

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

ตึก สพฐ. 3 ชั้น 3 กระทรวงศึกษาธิการ

ถนนราชดำเนินนอก เขตดุสิต กรุงเทพฯ

10300

วารสารวิชาการ เป็นวารสารที่จัดทำขึ้น เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้
ด้านวิชาการ เกี่ยวกับหลักสูตร สื่อ การจัดการเรียนการสอน และการพัฒนา
คุณภาพการจัดการศึกษา รวมทั้งเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
ที่เป็นประโยชน์ในเชิงสร้างสรรค์ต่อการปฏิบัติงานด้านการศึกษาของครู
อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ข้อความใดๆ ที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ
ฉบับนี้ เป็นความคิดเห็นเฉพาะของผู้เขียน ซึ่งอาจไม่ตรงกับความคิดเห็นของ
คณะที่ปรึกษาและคณะบรรณาธิการวารสารวิชาการ

เจ้าของ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

ที่ปรึกษา

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
(นายชินภัทร ภูมิรัตน)

รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
(นายอนันต์ ระงับทุกข์)

รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
(นายพิชณุ ตูลสุข)

รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
(นางเบญจลักษณ์ น้ำฟ้า)

ที่ปรึกษาด้านมาตรฐานการศึกษา

ที่ปรึกษาด้านการศึกษาพิเศษและผู้ด้อยโอกาส

ที่ปรึกษาด้านพัฒนากระบวนการเรียนรู้

ที่ปรึกษาด้านเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน

ที่ปรึกษาด้านพัฒนาระบบเครือข่ายและการมีส่วนร่วม

ที่ปรึกษาด้านนโยบายและแผน

คณะบรรณาธิการ

บรรณาธิการ : นางสาววิณา อัครธรรม

ผู้ช่วยบรรณาธิการ :

นางสาวอุษณีย์ วัฒนพันธ์

นางสาวพนิดา บัวมณี

นางศกุนตลา สุขสมัย

ประกาศปญญา

“การศึกษาไทยไม่ทอดทิ้งใคร สังคมไทยไม่ทอดทิ้งกัน”

รัฐบาลจะดำเนินการในเรื่องดังต่อไปนี้

1. เด็กทุกคนที่เกิดในประเทศไทย

จะได้รับการดูแลอย่างดี ทั้งอาหารและการเลี้ยงดูครอบครัว
จนถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดาจนถึง 2 ปี

2. เด็กแรกเกิดจนถึง 5 ปี

ต้องได้รับโอกาสเข้าศูนย์เด็กเล็กและสถานศึกษาขั้นปฐมวัย
ที่มีคุณภาพ ด้วยงบประมาณของรัฐบาลท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

3. เด็กทุกคนที่อยู่ในวัยชั้นประถม

สามารถเข้าเรียนในสถานศึกษาที่มีคุณภาพทุกแห่ง
และได้รับอุปกรณ์การศึกษาที่ทันสมัยอย่างเท่าเทียมกัน
ทั้งในส่วนของภาครัฐบาลและภาคเอกชนอย่างทั่วกัน

ที่มา : ศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ ธาดาธำรงเวช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นประธานเปิดงานประกาศปญญา

“การศึกษาไทยไม่ทอดทิ้งใคร สังคมไทยไม่ทอดทิ้งกัน” Inclusive Education, Inclusive Thailand

ในวันที่ 16 มีนาคม 2555 ณ ดิกลันดิโมเตริ ทำเนียบรัฐบาล จัดโดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.)

ร่วมกับสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน (สสค.) และองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF)

อ้างอิง : จากเว็บไซต์ academic.obec.go.th